

~~Ч. 41~~

ПРИГОДИ

105

ДОН КІХОТА.

З ІСПАНСЬКОЇ ПОВІСТИ

ПЕРЕРОБИВ

Іван Франко.

— — —

Друге поправлене і доповнене виданє.

105

ЛЬВІВ, 1899.

З друкарні Наукового Товариства імени Шевченка

під зарядом К. Беднарського.

WID-2C

PG

3948

.F7

P7

X

1899

✓

FRANKO

"PRYHODY DON KIRII TA"

77

Мігуель Сервантес і його Дон Кіхот.

Мігуель (Михайло) Сервантес де Сааведра, славний іспанський писатель, родився в початку жовтня 1547 р. в іспанському місті Алькала де Генарес із старого, шляхотського, хоч з'убожілого роду. Вчився два роки в славнім тоді університеті в Саламанці, зразу богословія, котре відтак покинув, і посвятив ся літературі. Від 1568 р. перейшов до Мадриту, де почав писати поезії, повісті і драми. Але писання не давало йому ніякого доходу, і вже 1569 р. він з бід мусів покинути рідний край і удати ся до Італії, де наняв ся на службу до багатого кардинала Джуліо де Аквавіва в Римі — трохи що не за лакея. Службу сю він сприкрив собі швидко і вже 1570 р. вступив до іспансько-неаполітанського війська, котрого начальником був славний воевода тих часів, Дон Жуан австрійський. Сервантес відзначив ся в славній битві під Лепанто в р. 1571. Хоч хорий на пропасницю, він станув до бою разом зі своїм братом, держав ся хоробро, стратив ліву руку і одержав з рук самого Дон Жуана перед цілим полком гонорову відзнаку. Вилічивши ся з тяжкої рани, він брав участь в походах на Туніс і Наварин, пізніше просив ся на якийсь час до дому. Пливучи до Іспанії з поручаючим письмом від неаполітанського короля, коли все йому всміхало ся, попав ся разом з братом і цілим кораблем у руки морських розбійників (піратів) із Туніса. Найшовши при н^{ім} королівське письмо,

*

розбійники подумали, що мають у руках якусь важну особу, і для того, коли батько Сервантеса прислав за своїх синів окуп, вони випустили тільки молодшого брата, а Мігуеля задержали. При поділі добичі він дістав ся в руки дуже жорстокого пана, Гассан-Аги, перевертня з Греків, котрий дуже знущав ся над своїми невільниками. Сервантес був чоловік безумно відважний і непосидючий; раз по раз робив він змови між невільниками, щоби виврвати ся на волю, а раз навіть зробив таку змову, щоби опанувати весь Туніс. Коли змову відкрито, багато з її учасників погигло з рук катівських, тільки Сервантесови даровано жите за єго сьмілість. Врешті, по 5 літах неволі, викуплено його 19. вересня 1580 р. Вернувши до Іспанії, вступив він знов до війська, брав участь в поході на острови Азорскі і аж від 1583 р. осів постійно в ріднім краю, виступивши з війська. Він оженив ся з любови з убогою панночкою, що звалась донна Каталіна де Палатіос і Салязар. Для заробітку написав він першу часть повісти пастирської „Галятея“ (1584), пристав до театру, для котрого в короткім часі написав майже 30 драматичних штук. Штуки ті грано з поводженєм у Мадриті, але тривкої вартости вони не мають, крім хиба одної із них п. з „Нуманція“. Діставши місце урядника при митах у Севіллї, він покинув театр. В Севіллї написав ряд дрібних повісток, котрі видав п. з. „Novellas ejemplares“ (по нашому сказати-б „Повістки, де показано добрі приклади“). Дальші літа його житя не зовсім вияснені; звісно тільки, що задля якогось непорозуміня він попав у тюрму: одні кажуть, що за довги, котрих наробив якийсь його несовісний спільник, а другі твердять, що задля бійки королівських двораків, що счинила ся перед домом, де він жив, і задля котрої підозріне впало на його прислугу. Те тільки згідно подає переказ, що власне в тюрмі йому

прийшла думка написати повість про шляхтича, що начитавши ся лицарських повістей, виїжджає в світ ратувати невинність і шукати чудесних пригод, а стикаючи ся з дійсним, далеко не лицарським світом, попадає в безконечний ряд смішних і сумних ситуацій. І ось 1604 р. вийшла перша часть славної повісти п. з. „Глубокоумний шляхтич Дон Кіхот з Ляманші“. Коли публика з разу не дуже квапила ся купувати книжку, видав Сервантес безіменну брошурку „El buscarie“ (бомба), в котрій ніби то критикуючи „Дон Кіхота“ підпустив замітку, що се сатира на якісь високо поставлені особи. Люди кинули ся купувати книжку, але разом обрушили ся на неї різні фігури. На автора посипались докори, крики та доноси, так що цілих 8 літ він не важив ся нічого нового друкувати. Але Дон Кіхот тимчасом став книгою славною не тільки в цілій Іспанії, але і в Франції, Італії і иньших краях. Се й склонило в 1614 році якогось бездарного писаку видати другу часть повісти. Обурений Сервантес написав про те сам другу часть „Дон Кіхота“ і видав її 1615 р., по чім викінчив ще обширну лицарську повість „Терпіня Персілеса і Сігісмунди“. Се був останній його твір; 23 цвітня 1616 р. він умер, того самого дня, коли в Англії умер великий драматичний поет Віліям Шекспір.

„Дон Кіхот“ Сервантеса, се перша повість в новітнім значіню того слова і один із найславніших творів людського духа. Сатира на безглузді лицарські повісти, котрими много сот літ зачитувалась уся Европа, поглиблюєть ся і розширюєть ся тут поступенно в величній малюнок боротьби між благородними поривами чутя і твердою дійсністю, між поезією і прозою життя. Через те має „Дон Кіхот“ безсмертну вартість в історії духового розвою всеї людськості і є любимою книгою для всіх

осьвічених людей. Про його популярність може свідчити хоч би те, що від 1605 до 1857 р. книгу сю видавано в Іспанії не менше як 400 разів, що перекладано її на мову англійську 200 разів, на французьку 168 разів, на італіянську 96, на португалську 80, на німецьку 70, на шведську 13, на польську 8, на датську 6 разів, на російську 2 рази і на латинську 1 раз. Повного русько-українського „Дон Кіхота“ ми ще не маємо, тай не швидко мабуть його діждемо ся. Те, що я тут подаю читателям — є свobodна переробка головної основи першої часті повісти, переробка з прози на вірші на взірець іспанських народніх пісень.

ПРОЛЬОГ.

Іспанія! Іспанія!
Мов у казочнім сні
Той земний рай, чудовий край
Привиджуєсь мені.

Яркеє сонце сипле жар
Тепла і красоти,
Зима на горах там сидить,
Не сьміє в низ зійти.

Вічно-зеленії ліси
Роскішно шепчуть, знай,
І ріки срібнії шумять
І поють спраглий край.

Один лиш серед блисків тих
І гір, лісів і рік,
Посеред раю земного
Бідує чоловік.

Хоч не з верху, то в серці ще
Він носить, в голові,
Тиранства і пониження
Кайдани вікові.

Тепер він звільна двигась
 На новий сьвітлий шлях,
 Та давні рани ще болять,
 Не вигас давній жах.

Іспанія! Іспанія!
 При слові тім у нас
 Не нинішній являєсь край
 І не вчорашній час.

А та величная доба,
 Коли півмісяць впав,
 Скінчилась вікова борба,
 Іспанець паном став;

Коли в одно сполучений
 Народ народом вчувсь
 І з запалом побідника
 До діл, наук метнувся;

Коли то Христоваль Колон
 Іспанські кораблі
 В щасливу годину вів
 До нової землі;

Коли з Італії прийшло
 Відроджене наук,
 І з ним до лету й творчости
 Відродивсь людський дух;

Коли лицарство не було
 Суспільним тягаром,
 Владало з рівним хистом ще
 І шпадою й пером;

Коли й мужик іспанський ще,
Немов удільний князь,
На батьківській землі сидів
І чув з народом звязь;

Коли ще ум його живий
У морок не зблудив,
І Санчо Панза бік о бік
Із Педром Креспо жив*);

Латинська книга сумирно
З арабською неслась,
І пісня милозвучная
По краю всім лилась.

В той час турнірів і пригод
І романтичних трель
Родивсь і жив в Іспанії
Сервантес Міґуель.

Убогий хоч шляхетський рід
Привів його на сьвіт.
Не много радощів в житю
Зазнав він, много бід.

Наука, школа і пісень
Солодких вчасний дар —
І тут же служби панської
Невитерпний тягар...

---

*) Санчо Панза — один із героїв повісти про Дон Кіхота. Педро Креспо — герой славної драми Кальдерона „Війт Заламейський“, переробленої мною також на нашу мову і кілька разів виставлюваної в театрі. [Прим. автора].

105

Тягар той на вояцький стан
 Він швидко проміняв,
 Австрійський славний Дон Жуан
 Йому сей шлях вказав.

Як при Лепанті став з хрестом
 Півмісяць на дуель,
 То славно бив ся в бою тім
 Сервантес Міґуель.

Хоч хорий — станув у рядах
 І не подав ся в зад,
 Хоч ліву руку стратив сам,
 Та ціло вийшов брат.

Каліка-вояк він вертав
 У рідний край назад,
 Та на судно його напав
 Із Туніса пірат.

Пять літ в тяжкій неволі був,
 В кайданах протомивсь,
 Та хоч грозила смерть нераз,
 З поганцем не миривсь.

„Один каліка той — казав
 Поганий пан його —
 Грізнійший він для Туніса,
 Анїж Іспанців сто“.

А як свободи день настав,
 Він в рідний край верта,
 Воює шпадою й пером
 В тяжкій борбі житя.

Вояк, писатель... Тут любов
Всьміхав ся йому, —
І тут же за чужу вину
Він попада в тюрму.

В селці Ля Манші Туніс він
Мав серед вітчизни,
Там славу й честь Іспанії
Топтали барани.

Оттам в тюрмі в його умі
Дитя те почалось,
Що на весь сьвіт, у всі віки
Соколом понеслось.

Оттам невиplateний довжник,
Каліка і старець,
Неоціненим жемчугом
Сьвіт збогатив увесь.

Хоч вийшов він на волю знов
І честь свою обмив,
Та все-ж у бідности тяжкій
Літа свої кінчив.

Самотний, без приятеля,
Посеред ворогів
До смерти він з неправдою
Борбу завзяту вів.

І в Дон Кіхоті свій патрет
Духовий нам списав,
Безумця благородного
Нам образ завіщав.

Без боязни, без огляду
На біль, інтерес свій,
За славу, за невинність він
Іде в нерівний бій.

Він — аж до старости дитя —
Прямцює на провал,
Побитий та неvigаслий
Несе свій ідеал.

I.

У місцевости Ляманші,
У незвісному присілку
Жив собі убогий шляхтич
Дон*)... Кіхада**) чи Кезада***).

Земелька його маленька,
Не прецишнії палати,
Служби не щоби багато:
Сам свій пан і сам свій наймит.

Лиш старенька економка,
Молода її сестрінка
Та слуга, що враз конюх був,
Дроворуб і водонос.

Чи великі антенати
Були в нашого Кезади,
Де, коли й як відзначились —
Щось історія мовчить.

Лицар наш був муж спокійний:
Щит предківський коло печи
Був за заткальницю в него,
В шоломі гніздились кури.

---

*) пан; **) вилиця; ***) плесканка сира.

Спис проржавілий на кухні
За рожен вертівсь раз в тиждень,
Бо раз в тиждень штуку мяса
Для господаря пекли.

Що-ж робив наш славний лицар?
А робив він не багато:
Полював собі з хортами,
А то більше так сидів.

Чоловік уже в літах був —
Перебіг за пятьдесятку,
Не женив ся, не дружив ся, —
Вкучно стало дармувать.

Ось він на старії літа
Вдарив ся в літературу,
А що був новак в письменстві,
То й попав на манівці.

Вхопивсь за старі романи,
За лицарськії пригоди
За ті пестрі, безконечні,
Дивовижнії казки.

Де лиш мав яку копійку,
Чи продав горох чи просо,
Чи воли чи гурт овечок,
Все в книгарню так і пер.

Ба, не стало незабаром
Ні гороху ані проса,
Ні волів ані овечок,
А читать хотілось, страх!

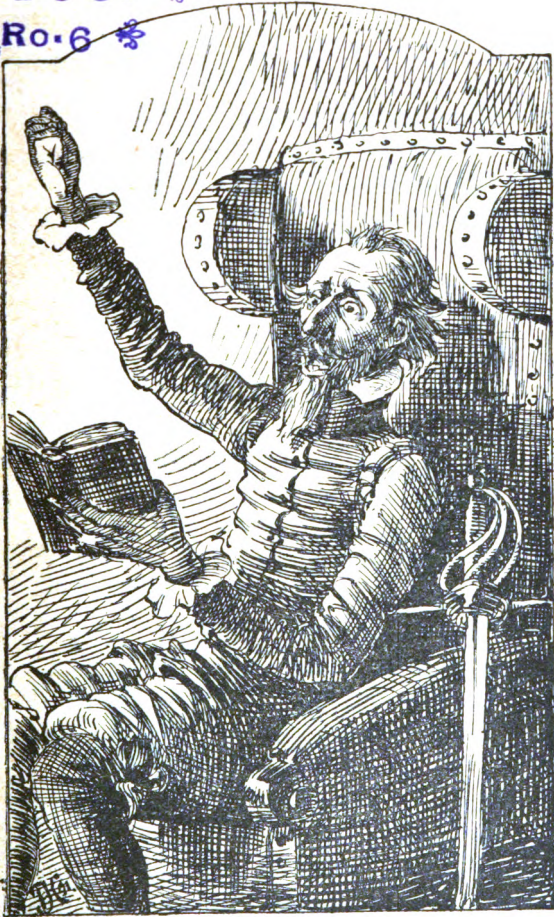
✿ TOC, M-1.7 ✿

Karl Schirokoff

15

No 101 E. 8. ST ✿

№, Ro. 6 ✿

Ось почав наш лицар славний
Земельку свою шматками
Продавать — а все на книги...
І читав, читав, читав.

II.

Південь! А іспанське сонце
Пражить, наче приском сипле.
Люди, звірі навіть мухи
Поховались, сплять в кутах.

Тільки лицар Дон Кіхада
Не ховаєсь, не дрімає,
Але в своєму покою
Дивні повісти читає.

Піт з чола горохом сипле,
Крізь розхристану сорочку
Груди видно, висше ліктів
Рукави він закотив.

Розкудовчивши волосє,
Очи дико завертає,
То сьмієсь, то морщить брови,
А чита, чита, чита.

Вечір! Стиха наближавсь
Економка, їсти кличе
З чісником фасолю й мясо —
Втім як крикне лицар: „Смерть!“

„Смерть усім вам, Ганелони!
Смерть вам, зрадники Ролянда!
З чісником фасолю й мясо
Я-б віддав, щоб пражить вас!“

Ізлякала ся старушка.

„Сьвят, сьвят, сьвят, чи пан сказив ся?
Боже відверни! І де се
Злости він набрав такої!“

Північ, все село дримає,
Гавкають де-де собаки,
Річка шепче по каміню,
Та в душлі кричить сова.

Тільки лицар Дон Кезада
При сьвічках сидить на кріслі,
Палці впутав у волосє
І чита, чита, чита.

Дійсний сьвіт і дійсні люди,
Їх жите і їх природа,
Межі всі часу й простору —
Все щезає перед ним.

І в розпаленій уяві
Вихром носять ся скаженим
Люті велитні кроваві,
Люті змиї стоголові.

Славні лицарі з мечами,
Що по пахи в крові бродять,
І красавиці чудові
На високих пишних ганках.

Битви, свари, поєдинки,
І нечувані пригоди,
І блискучії турніри,
І розкішні обіди.

Дивні пестоці любовні,
Рани й лічення в моменті,
Нині бідність, завтра царство
Лицарю паде в подолок.

Мов колеса млиновії
Все те путалось, мішалось,
Клекотіло, торохтіло
У лицарській голові.

День по дневи, ніч по ночі,
Мов невпинная горячка,
Йшла та вбійчая робота,
Сьвіт пожерла весь єму.

Ні до діла, ні до мови,
Ні до думки не спосібний
Став сірома — просто мовить:
Бідний лицар одурів.

III.

Славний лицар Дон Кезада
Думає глибоку думу:
То сідає, то зірветь ся,
Мов до лету воробець.

То він ходить по покою,
То неначе стовпом стане,
Щось воркоче та муркоче,
Далі так став говорить:

„Світ страшенно попував ся,
Мов та бочка розісхла ся
Та тече в усіх уторах —
Конче тра набить обруч.

„Зледащіло все лицарство,
Животи пасе, розводить
Все любовні теревені,
А пригод не йде шукать.

„А неправда скрізь панує,
І гнете невинність люто,
Землю Божую плюгавить
І поганить красоту.

„Велитні жорстокі ходять,
Діток без страху з'їдають,
Мучать в погребях красавиць —
Оборони їм нема.

„Гей, Алонзо, схамени ся!
Весь свій вік прожив ти чесно,
Злу не потурав ніколи,
То й тепер не потурай!

„Хоч всі правду відступили,
Наплювали на невинність,
Красоту відбігли в гору, —
Ти їй не відбіжи!

„Світ страшенно попував ся
І не може він стояти, —
Без блукаючих героїв
За псю душу пропаде!

*

„Гей, Алонзо, схамени ся!
 Будь ти світу поратівник,
 Будь ти злому лютий местник,
 Оборона правді будь!

„Годі тутка дома киснуть,
 Мов в кропиві печериця,
 Коли тамки світ весь гине!
 Гей, спасати світ ходім!

„Діло славне і велике
 Зве тебе: часи лицарства
 Відновити! Нуж до діла!“
 Так наш лицар говорив.

Блудним лицарем зробітись,
 На геройській пригоді
 Рушить з дому в світ широкий —
 Ось що враз задумав він.

І почав усе ладнати,
 Що до сего діла треба,
 І про що читав у книгах —
 Много там не тра було.

Поперед усього — збруї.
 Ся найшла ся по шматочку:
 Що на стриху, що у кухні,
 Що в овечому хліві.

Взяв наш лицар шмату й цеглу,
 Тай ну терти, дряпачь, шкрябачь,
 Поки збруя прадідівска
 Стала на людий похожа.

Все мов і до ладу вийшло,
 Тільки з шоломом був клопіт,
 Бо візіра не ставало —
 Ну, біда! Хоч сядь тай плач!

Взяв наш лицар шмат текстури,
 Викроїв візір з неї,
 Срібним обліпив папером,
 І до шлема прикрутив.

Бачилось — чого-б ще треба!
 Та підвів лихий Алонза
 Взять меча і стрібувати,
 Чи тривкий его візір.

Рубонув він раз і другий,
 Розлетівсь візір на кусні
 І пропала вся робота,
 І прийшлось новий ліпить.

Та тепер на розум взяв ся
 Славний лицар Дон Кезада
 І візір свій тектуровий
 Бляхою підшив зо споду.

Лицарю коня потрібно.
 Славний лицар Дон Кезада
 Мав коня — таку драндиґу,
 Що лиш шкура й кість була.

Та не дбав про се наш лицар,
 Твердо вірив, що небаром
 Кінь его славнійший стане,
 Ніж той Сідів Бабіека.¹⁾

По лицарському звичаю,
 Про який читав у книгах,
 Він прозвав свою драндиґу
 Шумно-звінко Розінанте.²⁾

---

¹⁾ Сід, властиво Руї Діаз, національний герой іспанський, особа історична, жив у XI. віці.

²⁾ Від госіп — коняка, і antes — давнійше; значить: давнійше був поганою конякою, а тепер, мов би то, ось чим став.

По лицарському звичаю,
 Про який читав у книгах,
 Мусів і собі наш лицар
 Винайти нове імя.

А імя те, що небаром
 Малось стати голоснее
 На весь сьвіт, затьмити назви
 Амадіса, Гальоара,

Беліяна, Передура,
 Плятіра, Еспляндіана,¹⁾
 Се імя повинно бути
 І значуче і звінке.

Вісім день ходив наш лицар
 У задумі стофунтовій,
 Поки назву ту придумав:
 Із Ляманші Дон Кіхот.²⁾

Та крім того ще одного
 Потребує всякий лицар
 По лицарському звичаю,
 Про який у книгах пишуть —

Потребує лицар дами,
 У котрій би закохав ся,
 Щоб в імя її боротись,
 Їй здобути славу й честь.

---

¹⁾ Назви героїв тих лицарських повістей, котрими до одуру зачитував ся наш лицар.

²⁾ Quijote по іспанськи значить наголінник; quijada — вилиця, quesada — плесканка сира.

Він без дами — борщ без сала,
Хліб без соли, гла без уха,
Бо лицарство без любови,
То немов горіх-свистун.

Десять день ходив наш лицар
І шукав такої дами,
І зітхав і так балакав:
„Боже, як то буде гарно,

„Як прийде до мої дами
Велетень Каракулямбро,*
Цар острова Малїндрани*
І такі слова рече:

„Препрославлена госпоже!
Вірний ваш великославний
Лицар Дон Кіхот у бою
Збив мене й сюди прислав.“

„Лиш кого-б то в біса вибрати
Дамою свого серця?“
Довго мучив ся наш лицар,
Поки врешті не знайшов.

В близькому селі Тобозо
Дівчина була, мужичка,
Звалась Домка Льоренцівна,
Дівка гарна, що й казати.

---

*) Назви взяті з тих же лицарських повістей, зовсім фантастичні.

Славний лицар наш до неї
Здалека зітхав часами,
Та вона про те й не знала —
От ві він обібрав.

Видумав для неї назву:
Дульчінея із Тобозо,
Закохав ся в ній — та звісно,
Все по книжному, як слід.

Так готовив ся наш лицар
На своє велике діло,
Поки вирушив із дому,
Сьвіт від згуби ратувать.

IV.

Рано-рано, ще не встало
Сонце на кастильськiм небі,
Враз з курми та воробцями
З ліжка схопивсь лицар наш.

Взяв на себе славну зброю,
Вивів з стайні Розінанта
І крізь фіртку, загумінком
Тайком вирушив у сьвіт.

„Слава Богу, — думав лицар, —
Що так гарно се вдало ся,
Що баби мої ще снали,
Бо готові-б не пустить.“

Хоч хоробрий був наш лицар,
Та бояв ся економки,
А язик її сестрінки
Був острійший від меча.

„А тепер, мій славний коню,
Ти неси мене, де хочеш!
Я тобі здаюсь на волю,
Бо-ж се спільний виїзд наш!“

Та заледво се промовив,
Втім неначе грім небесний
Думка темна і зловіща
Шибла в голову йому.

Одубів наш славний лицар,
Мало що з коня не кицнув,
Мало не вернувсь до дому:
Він ще лицарем не був!

Бачите, закон лицарський,
Про який читав у книгах,
Каже, що ніхто не сьміє
З лицарем до бою стати,

Хто врочисто, по закону,
Не прийме „удару й плаза“
З рук лицарських, і не буде
Між лицарства цвѣт „побитий“.

Ах, а він же, Дон Кіхот,
Ні удару, ані плаза
Доси не дістав, в лицарство
Він побитий ще не був!

Та не довго клопотав ся.
 „Що-ж — подумав — не дістав ще,
 То дістати мушу швидко
 Те лицарськев битв.

„Перший лицар, що в дорозі
 Напіткаю, мусить службу
 Сю мені зробити, а славу —
 Славу я здобуду сам!“

І успокоївшись на тому,
 Випрямив ся на кульбаці,
 Сьвіт увесь очима змірив
 Тай погнав у Божу путь.

V.

„Пишно сонце золотев
 Розпустило на всю землю
 Золоті свої пачоси
 І витало сьвіт увесь;

„Гармонійно щебетали
 Пестропері пташенята,
 Сьвіт витаючи небесний
 На кастилськїм небосклонї;

„От тоді преславний лицар
 Дон Кїхот покинув гордо
 Те своє пухове ложе,
 Збрую ясную надїв.

„А в подвірю вже готовий
Ждав преславний Розінанте,
Щоб на честь усьому сьвіту
Взять его на свій хребет.

„Так мабуть почне колись-то
Чародій якийсь премудрий
По надземному вітхненю
Опис моїх славних діл.

„О щасливе те століте,
Рік щасливий і година,
У котрій на сьвіт явить ся
Пречудовий опис той!“

Се наш лицар так балакав,
Їдучи під скваром сонця
На драндизі своїй полем; —
Далі так почав зітхать:

„О княгине Дульчінеє,
Владнице отого серця,
Що тобі до свого скону
Вірно присягло служить!“

„Як же ти жорстока, панї,
Що мене від себе гониш,
Поки сьвіт не буде повен
Слави наших двох імен!“

„Та дарма! Обіт сей сьвято
Заприсяг ся я сповнити;
І сповню. Лиш ти, о панї,
Ти про мене не забудь!“

От таких дурниць без міри
 Городив наш мудрий лицар,
 Тюпаючи чистим полем
 На своєму Розінанті, —

Пережовуючи в тямці
 Глупі повісти лицарські,
 Мов вівця, що румеґає
 Нерозгризену траву.

А тимчасом — був се липень —
 Сонце пражить мов наняте,
 Бачить ся, могло-б і мозок
 Висушити в голові.

А довкола рівне поле,
 Ні села, ні хат не видно,
 Ні душі нема живої —
 Сумно Розінант плетесь.

Лицар вже десятим потом
 Обливаєсь, із гостинця
 Курява єго обсіла,
 Тай у животі бурчить.

Аж над вечір показалась
 Ветха коршма край дороги, —
 Зміркував наш лицар зараз,
 Що се пишний замок був!

Перед коршмою на приспі,
 Подорожні дві дівчині,
 Що в Севіллю в найми їдуть,
 І тут на ніч припинились.

Зміркував наш лицар зараз,
Що се певно дві княгині,
А погоничі, що там-же
Годували своїх мулів —
Що се знатні чури їх.

Дуже врадував ся лицар,
Став при вході тай чекає,
Поки в замку ріг затрубить,
Гостеві подасть привіт.

Втім тру-тру! нараз почулось —
Се свинар гнав свині з ріпи
І трубою в купу кликав, —
Лицар думав: „Кличуть нас“.

Ось він в'їхав преповажно
На коршемнее подвіре, —
Та страховище уздрівши
В розтіч кинулись дівки.

„Не лякайтесь, ясні дами!
Я вам зла чинить не хочу“, —
Мовив лагідно і чемно
Славний лицар Дон Кіхот.

„По лицарському закону,
До котрого признаю ся,
Обовязок мій — служити
Аж до гробу щиро вам“.

На страховище зелізне,
Густо порохом покрите,
Що такі слова казало —
Витріщили ся дівки.

Але те, що „ясні дами“
Він до них сказав, се так їх
Розсмішило, що на голос
Реготать ся почали.

Се діткнуло Дон Кіхота.
„Скромність — красоти оздоба;
Нерозумний лиш сьміє ся
З незначучої дрібниці.

„Я-ж нічого вам такого
Не сказав, щоб вас вразило;
Я лиш вам служить бажаю, —
То з чого-ж сьміять ся вам?“

Та дівки ще більш хихочуть...
Дон Кіхот уже й озлив ся,
Та на щастє вийшов з коршми
Грубий та товстий коршмар.

Вид худого Дон Кіхота
У зелізі серед спеки
Певно був сьмішний для него,
Але перед острим списом
І мечем він мав респект.

Він сказав про те приязно;
„В добрий час! Гість до нас!“
Дон Кіхот єму вклонив ся
І з коня на землю зліз.

„На ніч, лицарю, до мене?“
Говорив коршмар. „Усе
В мене є, лиш ліжка Бог дасть.“
Дон Кіхот махнув рукою.

„Збруя — се моя перина,
Боротьба — моя забава,
Ясний пане каштеляне“ —
Різько лицар відказав.

„Га, як так, — коршмар промовив, —
То буде вам вся вигода:
Місь перин тверде каміне,
Галабурда замісь сну.“

Тимчасом дівки зблизились,
Познимали з него збрую,
Наголінники і панцир,
Тільки шолома ні руш.

Він був звязаний шнурками,
Ті прийшлося би розтинати,
А на се, хоч гинь, наш лицар
Подозволить не хотів.

За той час коршмар у стайню
Втяг голодну драндиґу,
Дав їй сіна, й Дон Кіхоту
Повечеряти приніс.

Сїв у шоломі наш лицар,
В гору здер візір руками,
А услужнії дівчата
Пхали страви в рот єму.

Ще з вином було сьмішнійше:
Горілиць поклав ся лицар,
А коршмар єму до рота
Просто з лійки лив вино.

VI.

Так „припнявши душу к'тілу“,
 Встав наш лицар покріплений,
 Коршмаря узяв за руку
 І до стайні з ним пішов.

Там нараз беркиць у мерву,
 Перед коршмарем прикляк,
 Ще й низенько поклонив ся
 І єму ось так сказав:

„Славний пане каштеляне!
 Ту клячати-му й не встану,
 Поки згодитесь мені
 Те зробіть, чого попрошу!“

Спудив ся коршмар, та був він
 Хитрий і бувалий в сьвітї,
 То й доміркував ся зараз,
 Що у лицаря мабуть

В голові нема всіх дома.
 „Встаньте, лицарю! — промовив, —
 Що лиш треба вам, усе те
 Я вчинить для вас готов.“

„Бачите — сказав наш лицар —
 Власна воля й обовязок
 Звуть мене у сьвіт широкий
 На пригоди й боротьбу.

„Блудним лицарем зробитись
Я задумав, поразати
Всю нечисту, вражу силу,
І невинність боронить.

„Та біда, що я ще доси
Не прийатий в стан лицарський, —
Так ви завтра, ясний пане,
В лицарі мене побийте!

„По лицарському звичаю
Я сю ніч продержу варту:
В вашій замковій капиці
Буду збуї пильнувать.

„Завтра-ж рано, милость ваша,
Звольте законні удари
Дать мені й благословити
На той славний шлях мене!“

„Ну — коршмар подумав — буде
Нам на сюю ніч забава!“
Та на голос рік поважно:
„Лицарю, най буде й так!

„Думку вашу похваляю.
Сам я за-молоду також
В світ ходив пригод шукати
І келішками дзвонить.

„Жаль лише, що в моім замку
Поки що нема капиці,
Але можна й край керниці
Збуї вам допильнувать.

„А тепер скажіть, мій пане,
Маєте ви де що гроший?“

„Ані дудка! — мовив лицар, —
„В жадних книгах я нігде

„Не читав, щоби лицарство
Мало хоч би гріш при собі“.

„Ну, се помилка, мій пане, —
Відказав йому коршмар.

„Може в книгах там про сев
Не писали, та се певно,
Що блукаюче лицарство
В сьвіт не гналось без дрібних.

„Певно й те, що не пускалось
І без чистої сорочки, —
Як не лицар сам, то чура
Мав при собі все, що слід“.

І бальзам на рани також
Мусіли при собі мати,
Бо у битвах, у пустинях
Де цирулика візьмеш?“

„Все те, лицарю мій любий,
Мусите ви роздобути;
А тепер знімайте зброю
І до рана стережіть!“

VII.

Ніч. Неначе вовчі очи
Виискрилось темне небо,
Холод тисне аж до кости,
Місяць зирка знад хліва.

Дон Кіхот в одній сорочці
Мов мара висока, ходить
По подвірю, лічить зорі
І вартує власну зброю.

Зброю ту поклав на купку
На кориті водопою,
Тільки спис узяв у руки.
Ходить, стане, знов верта.

Холод тисне аж до кости,
Цокотить герой зубами,
Споминає Дульчінею,
Шепче вірші, та дарма!

А з вікна коршмар-собака
І дівчата заглядають
Та сьміють ся з Дон Кіхота,
Аж дзеленькають шибки!

Втім один погонич мулів
Заспаний устав з запічка
Тай поплів ся на подвіре
Своїх мулів напоїть.

Ледво вздрів єго наш лицар,
Зверещав до него грізно:
„Стій, безумче, мої зброї
Навіть пальцем не дїткнись!“

Та погонич тільки буркнув:
„Чорт не вхопить гармати!“ —
Вхопив зброю за реміне
Тай шпурнув єї на бік.

Наш відважний лицар, вздрівши
Сю нечувану зневагу,
Завернув до неба очи,
Дульчінею спогадав —

Потім вхопив спис обіруч,
Як погонича не трахне
Зверха в голову! Мов громом
Поражений той упав.

Зараз кров єго облила,
Память вся єго лишила —
Як би ще раз так дістав,
Був би певно вже не встав.

А наш лицар преспокійно
Взяв свою лицарську зброю,
Знов поклав на тім кориті,
Знов приняв ся вартувать.

За маленькую хвилину
Зліз погонич другий з печи
І поплів ся на подвірє
Своїх мулів напоїть.

Він не знав, що з першим сталось,
 І спокійно наближав ся, —
 Аж ось Дон Кіхот муркоче:
 „Дульчінеє, поможи!“

Знов ухопив спис обіруч,
 Як погонича не трахне
 З верха в голову! Та сей мав
 Твердий череп, і не впав.

Крик зробив ся на подвірю,
 З коршми всі повибігали
 В сорочках та пестрих коцах,
 Мов страховища які.

Дон Кіхот як стій подумав,
 Що ворожі чародії
 Вислали нечисту силу,
 Щоб знущала ся над ним.

І він крикнув: „Га, прокляті!
 Виходіть! Валіть юрбами!
 Скорше в штуки дам порватись,
 Ніж на крок уступлю вам!“

Бачить наш коршмар, що лихо,
 Що не знає жартів лицар,
 Що безкарний божевільний,
 Хоч би їх і всіх посік —

То втишив юрбу швиденько,
 Геть забрать велів ранених,
 Сам до лицаря зблизив ся
 І такі слова сказав:

„Славний лицарю, даруйте
Мужикам сим їх провину,
За котру вони аж надто
Остру кару прийняли!

„Ваша проба вже скінчилась!
Ви дали непоборимий
Доказ вашої відваги,
Час вам лицарем зістать.“

Дон Кіхот був рад тій мові,
Зараз же прикляк покірно
У болото край корита,
Щоб прийнят удар лицарський.

А коршмар дівок покликав,
Ще й приніс якесь книжище —
Давнії якись рахунки —
Взяв лицарський меч до рук.

Ось почав він щось мурчати,
Мов молебен-то читає,
Потім викрикнув виразно:
„Гярам баран гукір геп!“

При остатнім слові міцно
Затиснув кулак — як гепне
Дон Кіхота в карк, аж сльози
Бризнули ему з очий.

„Сей удар — коршмар промовив —
Щоб останній був! Най згине,
Хто би ще посьмів рукою
Вашого карку діткнуть!“

Потім меч взяв у руку,
Як не лусне Дон Кіхота
Плазом через плечі — бідний
Дон Кіхот аж застогнав.

„Се плазоване — коршмар так —
 Най для вас останне буде!
 Від тепер вам тільки вістрем
 Вільно уживать меча!“

Церемонія скінчилась;
 Встав наш лицар, а коршмар
 Приказав дівчатам зброю
 Наложить на Дон Кіхота.

Ось одна вложила панцир,
 Друга меч приперезала,
 Лицар шолом свій насунув,
 Став готов, мов страхопуд.

Шумногучними словами
 Дякував він коршмареві,
 Дякував обом дівчатам
 За лицарську послугу.

Потім владуваний дуже
 Сїв на свого Розінанта,
 І хоть ще ні сьвіт ні зоря —
 Він попер у дальшу путь.

VIII.

Хто се, хто се до схід сонця
 По дорозі, по безлюдній
 Так жене, мов оглашений?
 Га, се славний Дон Кіхот.

Гордість грудь йому розперла:
Він вступив в закон лицарський,
А тепер летить до дому
Гроший взять і сорочок.

„Ще конечно чури треба!
Може би сусід мій Санчо
Хтів поїхать“ — думав лицар
Втім „ай-ай! ай-ай!“ почув.

Крик плачливий і болючий
Доходив з ліска праворуч.
„Га, невинність там мордують!“
Муркнув лицар Дон Кіхот.

Зараз гатьта взяв коняку
Тай в лісок на крик поїхав.
Не далеко й їхать мусів,
Швидко ось що він уздрів:

Хлоп сорочку зняв з хлопчини,
Прив'язав его до 'бука
Тай ременем бе по плечех,
Аж довкола ляск іде.

Бе тай все приповідав:
„А пильнуй худоби, драбе!“
Хлопець — добрий вже підпасич —
Лебедить: „Ой-ой, пустіть!“

Як побачив се наш лицар,
Крикнув грізно: „Га, тиране!
Ось ти як невинність мучиш!
Боронись, бо смерть твоя!“

Хлоп, уздрівши над собою
 Дивовижнеє страшило
 На кони, в зелізнх бляхах,
 Думав: „Смерть моя прийшла!“

І трівожно відмовляє:
 „Пане, се не є невинність,
 Се Андрійко, мій підпасич,
 Пренедбалий та пустий.

„Що вже я єго благаю:
 „Ей пильнуй худоби, сину,
 Щоб вовки вї не рвали
 Або в шкоду щоб не йшла!“

„Та куди тобі! Що дини
 Все одна бракує штука.
 Шкоди наробив без міри —
 Мушу розуму повчить.“

„Пане — крикнув битий хлопець —
 Мій господар скупиндряга,
 Ба мене, щоб я від него
 Втік зі служби пред часом,

„Щоб мені не заплатити“.
 „Брешеш драбе!“ хлоп озвав ся.
 „Сам ти драб і сам ти брешеш!“
 Гримнув грізно Дон Кіхот.

„Зараз відв'яжи хлопчину!“
 Хлоп покірливо послухав.
 „Зараз заплати біднятку
 Все, що винен ти єму!“

„Пане, я не маю гроший
Тут у лісі. Най Андрійко
Перейдєсь до мого дому,
Я віддам єму, що слїд.“

„Пане — злебедів Андрійко —
В дім вго я не покажусь,
Там мене він обезвічить!
Се без серця чоловік!“

„Ні, небоже, не посьміє
Він піднять на тебе руку,
Я вже зроблю так, що смирно
Все тобі він запластить.“

„Слухай, ти тиране лютий!
Присягни ось тут на меч мій,
Що даси йому всю плату!“
„Присягаю“ — рік мужик.

„Ну, гляди-ж, а як присяги
Не додержиш, то страшенна
Не мине тебе відплата
Із лицарської руки!“

„Бо тоді зо мною справа.
А ти знаєш, хто я? Славний
Лицар Дон Кіхот з Ляманші,
На все злеє Божий бич!“

Се сказавши, лицар гордо
Обернувсь на Розінанті,
Тай шлап-шлап поїхав з ліса.
Хлоп глядів, аж він і щез.

А тоді сказав до хлопця:
„Ну ходи сюди, Андрійку!
Ну, ходи сюди небоже,
Най тобі свій довг сплачу!“

Вхопив хлопчика за руку,
Прив'язав его до дуба,
Як почне ременем прати —
Ледво в тілі дух лишив.

„Ось тобі твоя заплата!
А тепер іди, небоже,
Того лицаря шукати,
Щоб тобі сей біль злизав!“

І пішов мужик, а хлопець,
З болю стогнучи, зібрався
В путь, щоб лицаря шукати,
Що мав біль его пімстити.

Так то наш преславний лицар
Боронив святу невинність,
Так поборював неправду,
Людську кривду направляв!

ІХ.

„Понад всі дівчата в світі
Ти тепер найщасливіша,
О прекрасна Дульчінеє!“ —
Бубонів собі під ніс.

„Бо-ж тобі судила доля
Власть над першим зміж лицарства,
Над преславним Дон Кіхотом,
Що поборює все зло!“

Так бурчав собі наш лицар,
Плетучись безлюдним шляхом, —
Аж нараз напротив него
Їде купочка людей.

Се купці були з Толедо;
Мавританські парасолі
Над собою розіпняли, —
З ними з десять слуг було.

Слуги пішки йшли з бичами,
А купці тряслись на мулах.
Звільна, тихо йшла ватага
Десь на ярмарок мабуть.

Але лицар наш подумав,
Що й вони пригод шукають;
Ось він став серед дороги
І „до штурму“ знізив спис.

„Стійте!“ — крикнув він що сили, —
„Світ увесь най зупинить ся!
Кроку я не дам зробити
Жадному, хто зараз тут

„Не признасть і не присягне,
Що нема в цілому світі
Красної цариці й дами,
Як з Тобозо Дульчінея!“

Зупинились подорожні,
Бачуть: лицар у зелізі,
З мови видно, що безумний...
Ось один і запитав:

„Пане лицарю, не маєм
Чести знати вашу даму.
Покажіть нам сю красуню,
Покажіть її з лица.

„А коли вона так гарна,
Як ви мовите, то радо
Ми признаєм і присягнем,
Як се вам на щось потрібно“.

„Маловіри!“ — крикнув лицар.
„Що-ж була-б вам за заслуга
Красоту її признати,
Бачивши її лице?

„Ні, не бачивши признайте,
Присягніть і бороніте!
А як ні, то з сего місця
Рушити ся вам не дам!“

„Пане лицарю — озвав ся
Знов купець — та майте-ж ласку,
Покажіть нам хоч малюнок,
Дами вашої патрет!

„Най він буде й так маленький,
Щоб на ньому ваша дама
Виглядала як бабруна*), —
Ми признаємо вам все.

„Най на тім патреті навіть
Праве око зизом бачить,
Ліве сіркою й цинобром
Капає — признаєм все.“

*) Рід комах.

„Чорт з вас капає, поганці!“
 Крикнув люто славний лицар.
 „Бороніть ся, за сей насьміх
 Ви кістями заплатите!“

І „до штурму“ спис пустивши,
 Штуркнув лицар Розінанта
 В бік острогами так люто,
 Що сей мало не сказивсь.

Грізно шарпнулась коняка,
 Грізно рушила з копита, —
 Гірко би прийшлось купчині,
 Коб не спас його випадок.

Наче вихор гнав наш лицар,
 Втім тарах! на серед шляху
 Спотикнув ся Розінанте
 Тай гегец об землю впав.

Брязнув твердо славний лицар
 О каміне головою,
 Повернув ся, щоб устати,
 Та за збруєю не міг.

Крушняючись серед шляху,
 Він кричав: „Не руште з місця!
 Сстійте, труси! Я-ж не винен,
 Що мій комонь спотикнувся!“

Та купці лише сьміялись.
 А один погонич скочив,
 Сьміло вхопив спис лицарський
 Тай до лицаря підбіг.

Як не лусне раз і другий
 Списом лицаря по ребрах,
 Аж зломило ся ратище.
 Вхопив кусні ті мужик.

Як почне валити ними
 Лицаря, куди попало!
 Дон Кіхот клине, злословить,
 А погонич бе тай бе.

Аж як дуже утомив ся,
 На скипки розбив ратище,
 Кинув лицаря на шляху,
 За купцями сам пішов.

Знов трібує лицар встати —
 Та куди тобі! Побитий
 Так, що ледво дух у тілі,
 Ледво повернутись міг!

І немов на боввищу
 Лежачи, почав наш лицар
 Дульчінею споминати,
 Глупі вірші городить.

Так найшов его на шляху
 Із его села господар,
 Що возив у млин пшеницю
 І до дому повертав.

Бачучи, що він в горяці,
 Добрий хлоп із него збрую
 Зняв, поклав на Розіанта,
 А самого на осла,

І потяг обох до дому.
Так то звеличив наш лицар
Дульчінею! Так скінчилась
Перша поїздка его.

X.

„Ой нема, ні вітру,
Ой нема, нема ні хвилі,
Ані вістки ані чутки,
Де наш добрий пан подівсь.“

Так зітхала економка,
Бідкалась її сестрінка,
Сумував поважний, гідний
У селі тім пан-отець.

Пан-отець (звавсь Петро Перець),
Ще й голяр сілський Микола
В Дон Кіхотів дім прибули,
Потішали дам сумних.

Аж ось глянь — мужик-сусіда
Тягне в браму Розінанта,
Тягне і осла, на ньому-ж
Славний Дон Кіхот лежить.

„Пан наш! Пан наш! Слава Богу!“
Всі скричали, на подвіре
Вибігли, щоб Дон Кіхота
Щирим серцем привитать.

Але він мов і не бачить,
Але він мов і не чує,
Держачись осла за шию,
Все знай вірші деклямує:

„То не буря в чисте поле
Стадо соколів загнала,
То славетний Дон Родріґо
Гнав побитих ворогів.

„Граф із Мантуї Алонзо,
Сіньор Нарваец могучий,
Ще й Бен Дараец арабский,
Бють на него з всіх боків.“

Річ єму тут перервали.
„Вуйку! Пане! Дон Алонзо!
Що се з вами? Схаменіть ся!
Де були ви тільки час?“

Лицар наш хотів устати,
Та не міг. „Я бив ся, бив ся!
Десять велетнів на мене!“ —
Простогнав він на ослі.

„Га, візьміть мене на щит мій,
Занесіть мене у замок,
Кличте мудрую Урґанду,
Мої рани завяжуть!“

Кинулись жінки: „В вас рани?
Ми самі вам без Урґанди
Їх завяжем! Ах, панове,
Поможіть нам занести!“

Положили Дон Кіхота
 У покою на постели,
 Кинули ся ран шукати —
 Ран не має, лиш синці.

„Се мій коник тому винен —
 Так буркоче славний лицар, —
 В саму найгорячшу хвилю
 Спотикнувся — і я гегеп!“

Нанесла тут економка
 Камфорі і оковити,
 Геть натерли Дон Кіхота,
 Вкрили добре — він заснув.

„Зле з ним — пап-отець озвав ся. —
 Се така шальга на него
 Книжкоза найшла, з книжок се
 Все безглузде почалось.“

„Ой пан-отченьку, книжок тих
 В него повно в кабінеті —
 Та такі вам здоровенні,
 Що й вола-б убити мож!“

Так сказала економка,
 І покивав головою
 Пан отець: „Книжки безбожні,
 Бачте, до чого ведуть!“

„Зараз ви повикидайте
 Всі ті книги на подвірє,
 Накладіть огонь терновий
 І спаліть до крихти всі!“

„Ось, їй Богу, мудре слово!“
 Закричала економка,
 І два рази того слова
 Не дала собі казать.

А коли книжки згоріли,
 Пан-отець казав і двері
 В кабінет замурувати,
 Щоб і слід їх не лишивсь.

А як Дон Кіхот пізнійше
 Своїх книг почав шукати
 І дверей від кабінету
 Ані руш не міг найти,

То проворная сестрінка
 З видом лютої тривоги
 Почала страшную повість
 Лицарю розповідать:

Як він виїхав із дому,
 В тойже вечір появив ся
 Серед бурі, граду й грому
 Чародій якийсь страшний.

Він влетів до кабінету;
 Що робив там — Бог се знає,
 Та так може за годину
 Дім весь димом закуривсь.

Чародій із того диму
 Вилетів, летячи крикнув:
 „Я в Фрестон! Дон Кіхоту
 Памяточку я лишив!“

Так балакала сестрінка,
Страшно лютив ся наш лицар,
Закричав, ногою тупав,
Кулаками вітер сік!

„Фрестон! Підлий чародію!
Знаю я тебе! Чекай лиш!
Я тобі і твоїм другам
Ще доїду всім кінця!“

Знов ось у важкій задумі
Лицар наш ходив по хаті,
А ще більш лежав у ліжку,
Бо боліли всі кістки.

XI.

Дві неділі так минуло.
Дон Кіхот держав ся тихо,
З пан-отцем часом балакав
Та що дня в село ходив.

Був в селі мужик порядний,
Не багатий і не вбогий,
Тай і розумом не крепкий,
Але чесний хлоп з кістмій.

Називав ся Санчо Панза.
От его наш славний лицар
Угледів собі на чуру
І прийняв ся підмовлять.

„Ідь зо мною, Санчо Панза,
На лицарській пригоді!
Швидко слава імен наших
По всім світі прогримить!“

„Пане, що мені по славі!
Я гриміти так не хочу.
В мене, пане, жінка й діти,
А маєток мій скупий“. —

„Брате Санчо, не турбуй ся!
Не саму худую славу
Я здобуду! Чи-ж не знаєш,
Що крім слави ще нас жде?“

„Адже-ж в першій битві, Санчо,
Царство я здобути можу,
Взяти скарби незлічені —
Так всім лицарям було.

„А як царство я здобуду,
То не будь я лицар, Санчо,
Як тобі не дам пів царства!
Будеш, брате, королем!“

Санчо в голову пошкробавсь.
„Королем я міг би бути,
Та моя Варвара, пане,
В королеви не годить ся!“

„Де вже їй до королеви!
Ще там на яку графиню
Може-б від біди здала ся,
Та на королеву — ні“. —

„Ну, так слухай, брате Санчо!
Як здобуду сильне царство,
Дам тобі островець гарний,
Щоб ти в ньому володів“.

„Губернатором, мій дуже,
На великому острові
Я зроблю тебе. Ну, як же,
Хочеш їхати зо мною?“

„Губернатором острова
Я згаджаюсь бути, пане.
Будь він і який великий,
Я вже зроблю в ньому лад!“

Отаку зробивши згоду,
Лицар і славетний чура
Тайком почали збирать ся
На діла лицарські в путь.

Дон Кіхот, що міг, попродав,
Де лиш міг, дрібних позичив,
Справив щит, полатав шолом,
Спис новий десь роздобув.

Санчо взяв осла з собою —
Звався Сірко і був правдива
Перла у ослячій роді —
Тай барилця не забув.

Через плечі добру торбу
Перевісив, в неї шматя
Свого й панського наклавши,
До дороги був готов.

І от раз у темну нічку
Змовились оба, жіноцтву
Не сказавши ані слова,
Тай чкурнули в Божу путь.

ХІІ.

А тепер, матусю Музо,
Рукави тра засукати,
Та кріпкенько дух заперти,
Та порядно кашлянуть.

Не аби якої сили,
Не аби якого хисту
Тра нам, Музо-панїматко,
Щоб то виславить як слід

Сю нечувану, преславну
І щасливу пригоду,
Що мав лицар наш на вступі —
З вітряками боротьбу.

Дон Кіхот і Санчо Панза,
Розмовляючи любенько
Про лицарські пригоди
І про царство та острів —

Віхали на рівну площу,
На котрій в широкім крузі
В місці вітрянім стояло
З трицять-сорок вітряків.

Дон Кіхот, розгорячений
Своїх мрій густим туманом,
Вздрівши вітряки, підскочив
І до Санча закричав:

„Санчо брате! Наше щастє
Близше нас, нїж нам здає ся!
Бачиш, онде виступає
Сотня велитнїв на нас!

„Ну, коли вони міркують
Налякать мене юрбою,
То не в ті попали двері —
Я їм иньші покажу.

„Слухай, Санчо, я в сїй хвилі
Стану з ними тут до бою,
Всіх побю — се глупі труси,
А весь скарб їх буде наш!

„Боротьба ся справедлива,
Бо-ж се діло Богу миле
Від таких гидких поганців
Землю Божу очищать!“

„Пане — з дивом мовив Санчо —
Про яких се ви поганців
Щось говорите? Яких се
Велитнїв уздріли ви?“

„Що? Не бачиш? — крикнув лицар —
Тих, що грізно так махають
Предовжезними руками,
Наче клять собі із нас?“

„Пане, се не є поганці,
Але вітряки — рік Санчо —
І не руки, тільки крила,
Що їх вітер оберта“.

„Брате Санчо, — мовив лицар, —
Зараз видно, що в лицарським
Ремеслі ти ще не битий
І не знаєш, що й куди.

„Велитні, не вітряки се!
Та коли ти їх боїш ся,
То стій тут, моли ся Богу,
Я вже їх поборю сам“.

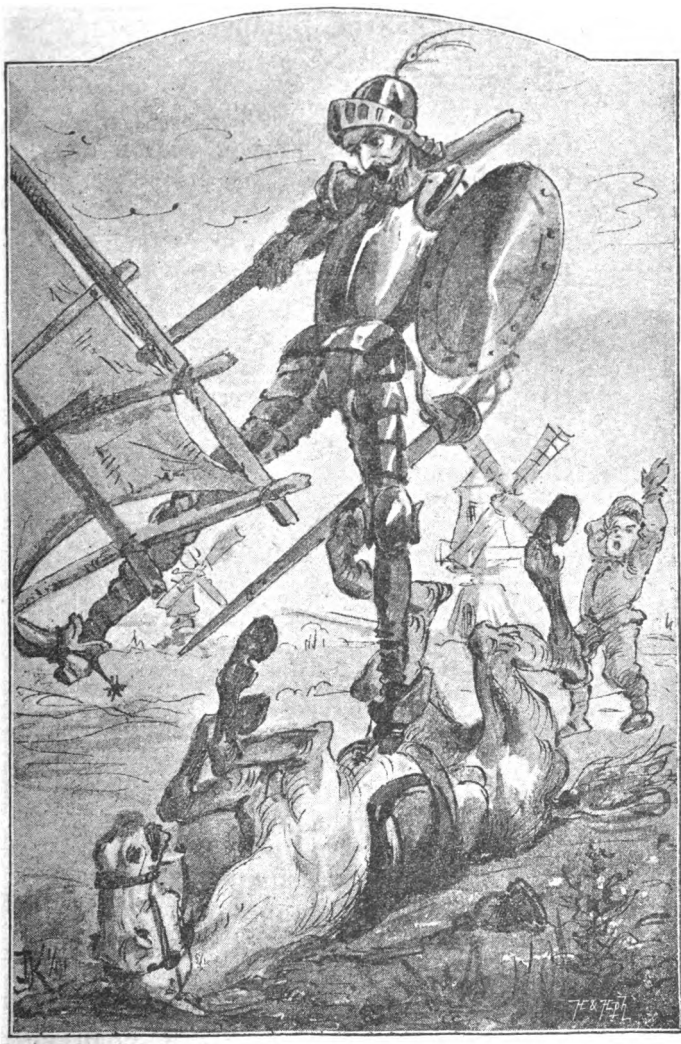
І не слухаючи далі,
Як кричав до него Панза
І просив его й божив ся,
Що се таки вітряки —

Лицар наш погнав гальопом
К' вітрякам, дививсь очима,
А не бачив... Надлетівши
Близько, так почав кричати:

„Стійте, підлі, не втікайте!
Я оден-однійський лицар
Всіх вас разом визиваю
Битись на жите і смерть!“

В той момент подув сильніше
Вітер, крила заскрипіли,
Швидче почали вертітись,
Захитались вітряки.

Лицар взяв се за наругу.
„Га, поганці — крикнув люто,

Хоч би мали ви ще більше
Рук, ніж клятий Бріарей,*)

„Я вам тут усім дам раду!“
І зітхнув до Дульчінеї,
Спис взяв низом, щитом вкрив ся,
Спяв острогами коня.

Мов безумний кинувсь з болю
Розінанте і що духу
Полетів страшним гальопом
Просто к' першому млину.

Щастє лицарю сприяло:
Кінь не гепнув по дорозі!
Своїм списом він від разу
Вітряка крило пробив.

Але в тім повів вітер,
І крило поперло в гору,
А з собою й Розінанта
Й Дон Кіхота підняло.

В тій же хвилі сильний розмах
Кинув їх обох далеко;
Лицар і его коняка
Полетіли мов грушки.

Хрустнули кістки лицарські,
Клуб оббив собі конисько,
І оба на землю впавши,
Ворухнутись не могли.

---

*) Бріарей, після вірування Греків, був сторукий велитень (гігант).

Санчо, вздрівши се, прискочив.
 „Пане, — мовив — чи-ж то я вам
 Не казав, що з вітряками
 Ви взяли ся воювать?“

„Тихо, Санчо, — мовив лицар, —
 Я вже знаю, як се сталось:
 Се той ворог мій смертельний,
 Фрестон чарівник зробив.

„Він позавидів мені
 Слави й сьвітлої побіди
 І тих велитнів поганих
 В вітряки перемінив.

„Але жди ти, поганине!
 Всі твої чортівські штуки
 Я своїм мечем могучим
 На капусту посічу!“

„Все се зробить Бог, як знає“,
 Мовив Санчо і, піднявши
 Лицаря й коня на ноги,
 Сісти лицарю поміг.

Наче кучма на п'яниці,
 Так на бакир славний лицар
 На коні сидів, аж Санчо
 Запитав, що се єму?

„Та болить, небоже Санчо, —
 Мовив лицар, — та в лицарстві
 Не ведесь так, щоб жалїтись,
 Коли що в кого болить“.

„Га, як так, — промовив Санчо,
То нехай! Хоч я волів би,
Щоб ви жалувались, пане,
Як чого вам не стає.

„Бо про себе я скажу вам,
Що не думаю держатись
Сих звичаїв: як щонебудь, —
Буду йойкати і кричати“.

Усміхнувся на сюю мову
Лицар. Та що ніч запала,
То вони під дубом в полі
Розложились на нічліг.

Санчо повечеряв добре
І побулькотів з барилця,
Але лицар Дульчінею
Споминаючи, не спав.

Так скінчив ся день той славний,
Що імена Дон Кіхота
Й Санчо Панза по вік вічний
В людській пам'яті вписав.

XIII.

Дон Кіхот і Санчо Панза,
Вставши не зовсім то й рано,
Поснідавши, що там мали,
Рушили на битий шлях.

„Тут, небоже Санчо, буде
 Нам пригод, мов бобу в місі! —
 Мовив радісно наш лицар,
 Підгоняючи коня.

„Тільки знавш, як до бою
 З лицарем яким я стану, —
 Ти шануй лицарський звичай,
 Помагать мені не сьмій.

„Иньша річ, як би на мене
 Деякі драби напали,
 Хлопи, слуги, голодранці, —
 Тут до бою й ти спіши!“

„Пане любий, — мовив Санчо, —
 Чоловік я супокійний,
 У лицарським ділі дурень, —
 Деж мені вам помагать?“

„От хйба би хто на мене
 Кинув ся, тоді, даруйте,
 Я як зможу і з'умію,
 Боронитись буду сам“.

Поки ся велась розмова,
 Глянь: помалу їдуть шляхом
 Два черці Бенедектини
 На високих, добрих мулах.

На очах великі, темні
 Окуляри, парасолі
 Розпущені понад ними,
 Лисини у каптурах.

*

А за ними пять-шість кроків
 Іде гарний, критий повіз,
 В коло него штири кінні
 Й два погоничі пішком.

Аж підскочив на сідлі
 Дон Кіхот, уздрівши сев.
 „Санчо — крикнув — ось пригода
 Найкраснійша з всіх пригод!

„Голову свою даю,
 Що сі чорні два з переду,
 То могучі чародії,
 Чорнокнижники якісь.

„А в колясці сій напевно
 Вкрадену якусь царівну
 Під сторожею міцною
 На край світа десь везуть.

„Ну, такого я насильства
 Стерпіти не можу, Санчо!
 А ті клятві чародії
 З давна допекли мені!“

„Господи! — злякавшись дуже,
 Скрикнув Санчо, — тут нам буде
 Гірше ще, ніж з вітряками!
 Пане, що се вам здаєть ся?

„Гляньте, се не чародії,
 А черці Бенедиктини,
 А в колясці певно їде
 Якесь паньство до Севілли.

„Схаменіть ся, пане любий!
 Ні з попами, ні з панами
 Не вдавайтесь у пригоди,
 Бо добром не скінчите!“

„Санчо — згїрдно крикнув лицар —
 Не плети, чого не вмїєш!
 Я кажу: се чародїї!
 Зараз се побачиш сам!“

І під'їхавши близенько,
 Став конем посеред шляху
 І, до штурму спис спустивши,
 Так покрикнув до черцїв:

„Ви, погане, дїдьче племя,
 Зараз випустїть царівну
 Що везете в тїй колясцї,
 Бо инакше вам капут!“

Стали монахи, зжахнулись,
 Далї кажуть: „Пане любий,
 Ми не є погане племя,
 Анї дїдьче, ми черці.“

„Хто там їде в тїй колясцї —
 Ми не знаємо. Самі ми
 Поспішаєм у сьвятого
 Бенедикта манастир“.

„Брехуни! мене не здуриш!“ —
 Крикнув лицар і коняку
 Сп'яв острогами тай просто
 Списом на черця погнав.

Був би певно скрізь-на-скрізь
Проколов ему живіт,
Та чернець не ждав, а з мула
Кинувшись, беркиц під пліт.

Другий бачить, що біда,
Шарпнув мула в бік уздою,
Скочив в рів, а відси в поле
Тай погнав на впроцалі.

Оттаке сповнивши діло,
Дон Кіхот поїхав гордо
На зустріч колясці — славному
Там пригоду він найшов.

А Бенедиктинець бачить,
Що той чорт у блясі вже
На его не диба душу,
Вже вілнійше відітхнув.

Ось він рачки, хильцем-хильцем
Виповз із рова, на мула, —
Як шурне у чисте поле,
Тільки порох закуривсь.

Швидко здибав свого фратра,
Що відсапавшись, край жита
Ждав, що далі з того буде —
Аж розплакались оба.

„Фратер, що за біс якийсь
Учепив ся нас? — промовив
Перший. — Що було з тобою?
Він не вбив тебе? пустив?“

„За гріхи се наші, брате —
 Мовив другий, цокотячи
 Із переляку зубами —
 Смерть зирнула в очи нам!“

І оба хреститись стали
 І молитись та зо страхом,
 С каятєм у монастир свій
 Манівцями поплелись.

XIV.

„Радуйтеся, прекрасні дами, —
 Мовив тимчасом наш лицар
 Наблизившись до коляси, —
 Ви тепер свободні вже.

„Чорна шайка та злодійська,
 Що вас силоміць везла
 На затрату, перхла в поле
 Моїм списом поражена.

„А щоб знали ви, хто вам
 Висьвідчив таку прислугу, —
 Є се Дон Кіхот з Ляманші,
 Блудний лицар, ваш слуга.

„Блудний лицар, а невольник
 Дульчінеї із Тобозо.
 К' ній ви їдьте, їй скажіте
 Все, що я зробив для вас.“

Розбалакав ся наш лицар,
І не швидко-б і скінчив,
Аже тут наблизивсь до него
Подорожних дам слуга.

То Біскаєць був, конюх.
З мови лицаря второпав
Лиш тото, що до Тобозо
Він вертатись їм велить.

Се розлютило єго.
„Йдїть до чорта, пане лицар!
Не спиняйте нас в дорозї,
Бо вас забю як сверщка“.

Гордо глянув Дон Кїхот
На слугу. „Не будь ти лицар,
Я-б з тобою тут лицарську
Мав розправу, ти блощице!“

„Я не лицар? Я блощиця?
Брешеш, ти сухая тико!
Я Біскаєць, а Біскаєць
Кождий лицар, чорт бери!“

„Ну бо, киньте сю коцюбу,
А возьміть за шаблю! Я вам
Гнеть покажу, чи я лицар!“
Так Біскаєць говорив.

Не сказавши й слова більше,
Дон Кїхот свій спис відкинув,
Виняв шаблю й на Біскайця
Рушив, наче кіт на миш.

Та Біскаєць тож не заяць.
Шаблю з піхви, а з коляси
Вхопив подушку візницку
Шкіряну замість щита.

Ледво лицар наблизив ся,
Як не втне его Біскаєць
У рамя! Напевно був би
Пересік его на пів.

Але лицар захистив ся
Своїм щитом. Не чекав
Наш Біскаєць, що дальш буде,
Але ще раз рубонув.

В голову попала шабля,
Відкусила мов собака
Часть лицарського шолома,
Ще й пів уха на закуску.

Гей, розлютив ся наш лицар!
Встав у стременах, обіруч
Вхопив меч і наче громом
Враз Біскайця оглушив.

Зверха в тімя меч талашнув,
Та хоч не розсік до разу
Голови задля подушки,
То про те такий міцний

Був удар, що у Біскайця
Аж сьвічки в очах засяли,
Кров із уст, із ух, із носа
Бризнула, і він мов сніп

Впав на землю. Дон Кіхот
Гнеть зіскочив з Розінанта,
До очей ему наставив
Вістре свого меча.

„Піддавай ся! — крикнув грізно. —
Піддавайсь, коли не хочеш,
Щоб я тут в отсій же хвили
Голову тобі відсік!“

Та Біскаєць був зомлілий,
Лежачи ногами дригав.
І харчав, і певно був би
Не добром скінчив ся бій,

Як би дами із коляси,
Бачучи куди йде діло,
Не повисідали живо,
Щоб спасати конюха.

Ось вони просити стали
Лицаря, щоби дав спокій.
„Га, як так — відмовив гордо
Дон Кіхот, — най буде й так.

„Сему лицарю готов я
Дарувать жите, лиш мушу
Ставити одну умову,
Від котрої не відступлю:

„Най мені він прирече
Зараз їхать до Тобозо
І прекрасній Дульчінеї
Там відтять себе в услуги“.

„Добре, добре“ — прирекли
Переляканії дами,
Навіть не дочувши добре,
Що там лицар говорив.

„Га, як так, — сказав наш лицар —
То прощайте, красні дами!“
І вклонившись чемно, сїв
На коняку тай поїхав.

XV.

Не проїхав десять кроків
Дон Кіхот, до того місця,
Де лишив був Санчо Панзу,
Коли сей на землю — тиць!

„Пане — каже, — от тепер ви
Певно царство вже здобули,
То зволіть мені в владанє
Дать обіцяний острів!“

„Сину мій — відмовив лицар —
Не здобув я ще острова,
Тільки стратив ось пів уха, —
Та Бог ласкав ще на нас!“

„Тай болить же кляте ухо!
От би так при собі мати
Фляшку дивного бальзаму —
Мов рукою-б відняло!“

„Що се за бальзам?“ — спитав
Санчо, видобувши вати,
Ухо пану завязати.
„Фераграса то бальзам!“ —

Мовив лицар. — „Всякі рани,
Всякі болі в одній хвили
Гоїть. У лицарських книгах
Много писано про него“.

„Щоб нам тільки до господи,
Я зварить его з'умію,
А тоді всі битви, рани,
Навіть смерть нам не страшна.“

Але тут побачив лицар,
Що шолом его ще гірше
Пофалатаний ніж ухо, —
І розлютивсь так що страх.

„Бий мене Господня сила,
Коли буду хліба їсти,
Воду пити, в хаті спати,
Поки не помщусь за се!“

„Пане — мовив Санчо Панза, —
Не кленіть ся так страшенно,
Бо прийде ся довго ждати,
А той лицар вже геть-геть.“

„Ну, то поки не здобуду
В бою сьвіжого шолома!“ —
Так поправив ся наш лицар,
І поїхали оба.

Їдуть, їдуть, їдуть шляхом —
 Не стрічавсь жаден лицар.
 Щастє ще, що проти ночі
 Пострічались пастухи.

Стадо кіз вони там пасли.
 Кози спали вже в кошарі,
 Пастухи пекли козятко
 На вечерю. В самий час

Лицар наш і єго чура
 В їх компанію прибули.
 До своєї їх вечері
 Запросили козярі.

Правда, дивною здала ся
 Їм чудна лицарська зброя
 І балаканє чудацке,
 Але в своїй простоті

Думали: „Мабуть в столиці
 На панів така вже мода
 Надійшла, то й Бог із ними!
 Але лепський пан якийсь!“

Як кізлятину поїли
 І вином єї запили,
 На закуску перед гостей
 Дали жолудь пастухи*).

---

*) В Іспанії єсть така жолудь, котру можна їсти
 людям.

Взявши в руку жолудину,
Лицар наш подумав хвильку,
А відтак, „уста отверзши“,
Ось яку промову втяв:

„О щасливі ті столітя
Предковічні, що їх нині
Золотим віком зовемо —
Не для того золотим,

„Що в них золото, як нині
Над усе було в ціні —
А щасливі за про теє,
Що незвісні в них були

„Ті слівця: „моє“, „твое“!
Все тоді було ще спільне.
Всякому земля прещедра
День у день давала страву.

„Жолудь ось така смачная,
Мід, що в дупла пчолы зносять,
Се була єдина страва
Преблаженних тих людей.

„Кришталева водаця,
Се був їх нашій здоровий,
А кора з дерев високих —
Одіж і хатчина враз.

„Та за те була в них згода,
Єдність, супокій, братерство!
Не пороли маму-землю
Острим плугом ще тоді.

„Ненарушване поле
Добровільно їм давало
Все, чого було їм треба —
Не було богатих, бідних.

„Без прикраси і без строїв
Непорочні дівчата
Весело тоді гуляли
І безпечно по лісах.

„Простим, щирим, ясним словом,
Не сонетами крутими,
З серця к серцю промовляла
Молодечая любов.

„І жила сьвятая правда,
Непохитна справедливість
Між людьми: розбої, війни
Ще й не снились їм тоді.

„Не було царів ні дуків,
Ні судів, ні криміналів,
Ні катів, ані злочинців —
Всі були брати, всі люди.

„Так було колись! А нині?“ —
І зітхнув наш лицар важко,
І повів довкола оком,
Та який побачив вид?

Пастухи і Санчо Панза,
Що ні в зуб не розуміли,
Що й до чого він говорить,
Всі послули край огню.

„Он як!“ — мовив славний лицар.
Похитавши головою, —
Він махнув лишень рукою,
Ляг і також вмить заснув.

XVI.

Мов зелізний вовк на небо
Вилізло горюче сонце,
Розбудило Дон Кіхота,
Розбудило пастухів.

Поспідавши, що там Бог дав,
Дон Кіхот і славний чура
Поплели ся далі шляхом,
Щоб біди собі шукать.

На полудне потомлені
Віхали в лісок, пустили
Розінанта на полянку,
А самі лягли спочить.

Та лихе якесь хотіло,
Що на тій самій полянці
Спочивать лягли Янгези,
Славні в краю конюхи.

Коні їх також там паслись.
Що там з ними Розінанте
Мав за діло — Бог се знає,
Та дійшло до п'ястуків —

Чи то до копит. Ударив
Розінант одну коняку,
Так, що та перевернулась —
Розізлились конюхи.

Збіглись, тай давай палками
Молотити Розінанта,
Так що той приголомшений
Мов небіжчик ниць упав.

Се побачив славний лицар,
Схопив ся і виняв шаблю.
„Санчо — крикнув — сю зневагу
Мусимо на них помстити“.

„Що там, пане, за зневага —
Мовив Санчо — ви дивіть ся:
Нас тут два, а їх зо двацять,
Ми їм ради не дамо!“

„Що там двацять! — крикнув лицар —
Я оден за сто їх стану!“
І не гаючи ся довше,
На Янгезів налетів.

Гей, як першого тарахнув!
Йор вписав ему на лікти,
Кровця бризнула довкола.
Крикнув з болю той конюх.

А тут з заду й Санчо Панза,
Теж здобувшись на відвагу,
Як не лусне по маківці
Ще одного конюха!

Спудились мої Янгези,
Але бачучи, що тільки
Два якісь на них напали,
Зараз кинулись до них.

Обступили їх довкола
Тай луп-цуп, ізмолотили
Чисто на квасну квасницю
Палицями їх обох.

А побачивши, що лицар
І слуга лежать мов трупи,
Швидко з кіньми спакувались
Тай дали копитам знать.

Довго, довго ще лежали
Мовчки лицар наш і Санчо
І не рушались, неначе
Пильно слухали чмелів.

Далі обізвав ся Санчо:
Пане, пане, Дон Кіхоте!
— „Га“ — озвав ся Дон Кіхот.

Санчо.

„От тепер би то нам, пане,
Дуже здав ся той чудовий
Харабарсовий бальзам!“

Дон Кіхот.

„Е, чого-б тоді нам треба!
Та кленусь тобі, мій друже,
Не мине два дни, а певно
Будем мати той бальзам!“

Санчо.

„Не мине два дни? А як ви
Думаєте, пане любий,
Кілько днів мине, заким ми
Зможемо на ноги встать?“

*

Дон Кіхот.

„Що до себе, справді, друже,
Я сказати сего не можу.
Ну, та сам я тому винен!
Се-ж не лицарі були.

„Тільки з лицарями битись
Річ моя, а прочу зграю
Ти, мій друже, сам повинен
Мов Самсон той побивать.“

Санчо.

„Пане, чоловік я тихий!
Побивать нікого в сьвітї
Не бажаю і не буду.
Бог із ними з усіма!“

Дон Кіхот.

„Санчо, ось ти як говориш!
А остров би хтів дістати?
Алеж там прийдєсь, небоже,
Часто бунти усмирять.“

Санчо

„Ей, Господь там з тим островом!
Радше силуймо ся встати
Та підняти Розінанта
Та шукати нічлігу.“

Дон Кіхот.

„Ох, ох, ох! Болять же крижі!
Всі кістки мов перебиті...
Ні, небоже, я не встану,
Хоч би тут і пропадять.“

Санчо.

„Ну, скажіте, любий пане,
Чи то все в лицарськїм станї
Оттакі граді та тучі
Лицарям на плечі йдуть?“

Дон Кіхот.

„Санчо, Санчо! Сто раз гірші
Муки, болі і пригоди
Мусіли нераз терпіти
Попередники мої!

„Лицар Амадіс, попавшись
В руки ворога, до стовпа
Був привязаний і битий
Кінською уздою добу.

„Лицар Феб попав ся в руки
Ворога, і той дав наказ
Із піску, креміння й леду
Впакувать ему обід.“

Так балакали нещасні,
Поки врешті Санчо Панза
Зміг ся, йойкаючи, встати
Й лицаря підратувать.

Підняли оба коняку.
Та що з того: анї лицар
Сил не мав на нїм сидіти,
Анї кінь — его нести.

Оттоді то Санчо Панза
На осла мов міх полови
Натерхавши свого пана,
До осла коня прип'яв.

Сам же взяв осла за повід.
І помаленьку, що хвиля
Проклинаючи лицарство
І Янгезів, далі в путь!

Щастє бідним посприяло.
 Не проїхали і мильку,
 Як натрапили гостинець
 І шинок на роздорожу.

Аж перехрестив ся Санчо.
 Але Дон Кіхот як тільки
 Вздрів шинок, так зараз з него
 Пишний замок ізробив.

Чура, кінь, осел і лицар,
 Наче півтора нещастя,
 Віхали у двір шинковий —
 Що́ то там спіткає їх?...

XVII.

„Відчиняйте замку брами,
 Привітайте цвїт лицарства!“
 Так деклямував наш лицар,
 Лежачи вдовж на ослі.

„Гей шинкарю!“ — мовив Санчо, —
 „Двох небіжчиків прийміте,
 Хоч живих ще, та таких,
 Що до смерти їм три чверти.“

„Щож се вам?“ шинкар питає.
 „Ет, туман якийсь опутав:
 Гримнули ми в пропасть кляту
 І страшенно потовклись!“

Добродушний був шинкар,
 Ще добрійша в него жінка,
 Та не мали де крім стайні
 Своїх гостей помістити.

Ляг на постели наш лицар,
 А край него на землі
 Санчо Панза на соломі
 Під діравим петеком.

Добродушная шинкарка
 Принесла води, оливи
 Та шматин, обом помила
 Та перевязала рани.

„Бог вам запласть, ясна пані!“
 Мовив лицар. — „Ще лиш нині
 Ваша поміч нам потрібна —
 Завтра й чорт нам не страшний.

„Завтра я не сплю, не їм,
 Поки не зварю чудовий
 Ферабрасовий бальзам
 І всіх болів не позбудусь!“

Глянула на Дон Кіхота
 Та шинкарка, мов на тура,
 Тай питає Санчо Панзи,
 Що їй видавсь розумнішим:

„Хто се є ваш пан, мій друже?“
 „О, мій пан, се славний муж! —
 Мовить Санчо, — найблудніший,
 Найхрабрійший між лицарством!“

„Чом же се він найблуднійший?
Що за гідність се така?“

„О, се гідність страх велика:
Нині буків повні плечі,

„Завтра царство і корона
І остров для чур в додатку.“

„Чом же ви — пита шинкарка —
Не здобули й графства ще?“

„О, ще час короткий, панї!
Місяця нема, як ми
Їздимо пригод шукати.
Тай пригоди ті, що доси

„Нам лучали ся, були
Все дрантиві. Та як Пан Біг
Дасть нам видержать всі біди,
Буки, болі, битви й глум,

„Що нам суджено, то певно
Не мине нас царство-панство.“
Так балакав Санчо Панза,
Поки з горя не заснув.

Та не так то легко спати,
Як усі кістки й сугави
Пораховані ломачем
Та пописані синцями.

Тож як тільки засвітало,
Пробудив ся Дон Кіхот,
Пробудив ся й Санчо Панза,
Але жаден встать не міг.

Довго ще вони чекали,
 Розмовляли і стогнали,
 Поки не прийшов шинкар
 Глянуть, чи вони живі ще.

„Гей, вельможний пане графе! —
 Мовив лицар — майте ласку,
 Дать нам трохи розмарину,
 Соли і вина й оливи!“

Добродушний був шинкар;
 Бачить, що людина хора
 І плете щось у горячці —
 Дав усе, чого просили.

Ледво не ледво зволік ся
 Дон Кіхот з твердого ліжка,
 Замішав свій лік в горшку
 І поклав его варити.

Клекотить в горшку бальзам,
 Лицар стогне та хрестить ся,
 Шепче „На мори, на мори“,
 Хуха, дмуха і плює.

Як зварилась мішанина,
 Він зілляв її в флящину,
 А із решти, що лишилась,
 Випив добру половину.

Тай огидний же був смак!
 Ледви випив лік свій лицар,
 Щось в нім рывкнуло: у-е!
 Мов би ложку впахав у горло.

Видав з себе все бідак,
 Ще й позавчорашну жолудь,
 А з страху та задавління
 Весь троїстим потом вмив ся.

„Положіть мене й укрийте!“
 Простогнав нещасний лицар,
 Але зараз же заснув, —
 Спав як камінь три години.

Сон, зворушене і піт
 Покріпили в него сили,
 Встав осьвіжений, здоровий,
 Що хоч зараз їдь в похід.

Аж в долоні плеснув Санчо.
 „Чудо сталось з моїм паном!
 Очевидно в се діло
 Пречудовного бальзаму!“

І він сьміло вхопив горщик,
 Духом випив аж до дна.
 Ой, та швидко неборака
 Сьвіт весь і бальзам прокляв.

Як почав той вар огидний
 В животі вго лоточить,
 Нудить, мучить і млоїти —
 То він з болю вивсь як вюн.

Почало щось підступати
 То під серце, то під горло,
 Так що Санчо справді думав,
 Що вже смерть вго прийшла.

„Санчо, синку!“ — мовив лицар
 За чоло вго держачи, —
 „Що з тобою? Ой а може
 Се тому, що ти не лицар?“

„Горе мому всьому роду!“
 Зойкнув Санчо. — „Ви-ж се знали,
 Що сей вар лиш для лицарів,
 То пощо-ж мені дали?“

Та в тій хвилі вже бальзам
 Переміг натуру Санча,
 І експльо́зья страшенна
 Все нутро его стрясла.

Довгий був, страшений вибух,
 І не покріпив він Санча,
 Але змучив так, що бідний
 Ледво на ногах державсь.

Та не ждалось Дон Кіхоту.
 Сам він осідлав коняку,
 Зануздав осла і Панзі
 Сісти на сідло поміг.

Ой не встиг наш славний лицар
 З місця рушити хоч кроком,
 Аж ось вийшов пан коршмар
 І низенько поклонив ся.

„Пане графе“ — мовив лицар, —
 Славно ви нас угостили.
 Чим же-б міг я вам віддячить,
 Будьте ласкаві, скажіть.

„Може є у вас який
 Ворог, кривдник, супостат,
 То вкажіть его, а сили
 Моїх рук він не мине“.

„Пане лицарю, — відмовив
 Тут коршмар, — яким у біса
 Графом я вам показав ся?
 Я коршмар собі, тай годі.

„Сили ваших рук не треба, —
 З кожним ворогом і сам
 Я собі вже раду дам,
 А ви, пане, заплатіть!“

„Що, платити?“ — крикнув лицар.
 „Се не замок, як я думав,
 А шинок собі звичайний?“
 „Так, шинок“ — сказав коршмар.

„Га, як так, то знай, коршмарю,
 Що блукаюче лицарство
 Не платить нігде ніколи —
 За гостину по шинках.

„Всі его гостять безплатно
 За ті труди, невігоди,
 Що воно терпить по світі,
 Щоб невинність боронить.“

„Все те, панцю, чиста байка“, —
 Рік коршмар. „У мене так є:
 Хто ночує, їсть і пє,
 Мусить за се все платити.“

„Е, ти дурень!“ — скрикнув лицар,
 Дав остроги Розінанту,
 Вискочив за браму й хутко
 Геть у поле почвалав.

„Он як!“ — закричав коршмар,
 „Ну, чекай же! Втік пан лицар,
 То вже не втече пан чура.
 Гей, ти мой! плати за все!“

„Я? — озвіривсь Санчо Панза, —
 „Я платити? Як мій пан
 Не платить, то й я лицарське
 Право не буду ломать.“

„Хло, та я тобі всі кости
 Поломаю“ — рік коршмар.
 „Хоч січіть мене живого,
 А я й феника не дам!“

На сю сварку позбігались
 Інші гості, що в тій коршмі:
 Ночували — шаповали,
 Ковалі та шматярі!

Вчувши, про що річ зайшла,
 Скочили нараз до Панзи
 І стягли вго з осла,
 І лиш моргнули по собі.

Зараз принесли із коршми
 Грубий коц, простерли добре,
 По краях забрали в руки,
 Панзу бухнули на коц.

В тій же хвили розмахали —
 Гуп! і Санчо мов ворона
 З розмахом летів у гору —
 Гуп! і знов на коц упав.

Гей, як стануть опалати!
 Мов опука бідний Санчо
 То літає, то спадає,
 А кричить, кричить, кричить.

Вчув сей крик могучий лицар,
 Обернув ся — Боже милий!
 Розпростерши руки й ноги,
 Санчо наче птах літа!

Рушив чурі на підмогу,
 Та була заперта брама,
 Перелізти-ж через мур
 За слабий був бідний лицар.

Сидячи на Розінанті,
 Він одно зробив, що міг:
 Кляв, ганьбив катів поганих,
 Але ті лиш реготались.

Аж набавившись до волі
 І втомивши ся, пустили
 Санчо Панзу; вирвавсь бідний
 З коршми, мов з керниці кіт.

XVIII.

Пражить сонце, як наняте.
 Утруджені і нещасні
 По безлюднім шляху їдуть
 Санчо Панза й Дон Кіхот.

Аж нараз знялась на шляху
 Перед ними величезна
 Курява, мов сіра хмара
 Валом по степу лягла.

„Санчо, друже! — скрикнув лицар —
 Ось талан наш, наше щастє!
 Бачиш, військо величезне
 Виступав против нас!“

„Пане, гляньте — мовив Санчо —
 Онде в мабуть і друге!“
 І вказав на другу хмару,
 Що наближувалась з боку.

„Так і є! — промовив лицар —
 Се два війська, два ворожі,
 Тут на битву виступають.
 О я знаю, знаю їх!“

„Глянь, ось против нас надходить
 Алїфанфарон поганець,
 Цар острова Тапробани,
 І з ним трийцять шість язик*).

„А се з боку йде з ним бить ся
 Цар Пентаполїн, володар
 Гарамантів — християньску
 Він релїгію держить.

„Є дочка у него гарна.
 Алїфанфарон доконче
 Хтів її за жінку взяти,
 Та Пентаполїн не дав.

„Відречи ся Магомета,
 Попали коран фальшивий,
 То тоді дочку дістанеш“ —
 Так казав Пентаполїн.

---

*) жовнірів.

„Добре мав! — озвав ся Санчо —
 Оттакому пану певно
 І допомогти не жаль!“
 „Так і зробимо!“ — рік лицар.

„Та ми їдьмо на сей горбик,
 Щоб докладно озирнути
 Армії обі й лицарство,
 Що надходить в їх рядах“.

Стали. Курява страшенна
 Вже змагалась, наближалась,
 Нічогісінько крізь неї
 Видіти не мож було.

Та в уяві Дон Кіхота
 Все снував ся безконечний
 Ряд героїв — в тім тумані
 Він побачив їх усіх.

„Глянь, о Санчо, онде лицар
 В жовтій збруї, се Льоркалько, —
 А тамтой в плащі зеленім —
 Міколембо се страшний.

„Онде вслитень могучий
 Брандабарабан з Боліша, —
 А гетьман отсеї купи
 Тімонель із Каркахони“.

І пішов наш лицар купу
 Імен, гербів і країв
 Вчисляти; Панза слухав,
 Обзирав ся — і не бачив.

*

„Пане! — скрикнув він нарешті, —
 Де у біса ті герої,
 Величні і зброї й герби?
 Я не бачу нічогосьько!“

„Як то? — мовив Дон Кіхот, —
 Чи-ж не чуєш: сурми грають,
 Коні ржуть, кітли гукають,
 Барабани торохтять?“

„Я лиш чую — мовив Санчо —
 Як BLEЮТЬ ягнята й вівці,
 Дзвонять дзвоники на шнях,
 Туцкають ся барани“.

Так воно й було на ділі.
 Ті два війська, то були
 Дві овечі турми — Санчо
 Аж тепер се розглядів.

„Боягуз ти, любий Санчо, —
 Мовив лицар, — се лиш страх
 Перед битвою два війська
 В барани тобі змінив.

„Та сиди ось тут! Я сам
 Кину ся в ту битву люту.
 Меч мій вистарчить, щоб славу
 На наш бік перехилить“.

Шпигонувши Розінанта —
 Дон Кіхот пустив ся дочваль
 Просто між овече стадо
 Тай давай рубать, колоть!

„Гей, за мною, ви герої,
Пентаполіна дружино!
Биймо Аліфанфарона
І его полки погані!“

Бачучи таке диво,
Вівчарі зжахнулись зразу, —
Далі видять, що наш лицар
Коле, топче баранів.

„Гей, ти мой! — вони скричали —
 Чи сказив ся? Що ти робиш?
 Дай спокій! Се наші вівці!“
 Але лицар мов не чув.

„Де ти, Аліфанфароне?
 Покажи ся, стань до бою!
 Дон Кіхот тебе ось кличе! —
 Трусе підлий, гинь, пропадь!“

І він сік, колов, товкмачив
 Баранів, немов се кровні
 Вороги єго, аж лютість
 Верх взяла у вівчарів.

Гейже вхопили за праці
 Тай давай бомбардувати
 Дон Кіхота камінцями
 Завбільшки як п'ястуки.

В мить оден у бік таракнув,
 Так що аж в нім дух заперло;
 Лицар думав, що смертельну
 Рану хтось єму задав.

Хопив фляшечку з бальзамом, —
 Тільки що почав був пити,
 Як не лусне другий камінь —
 Вибив фляшку з рук єму.

Та не лиш самую фляшку,
 Вибив з пять зубів із рота,
 Так що лицар наче горстка
 З Розінанта впав на землю.

Вівчарі перелякались,
Думали, що лицар вбитий, —
Похапавши баранів
Поранених, — гейже втеки.

У страху надбіг і Санчо.
Він на горбику аж тріскав,
Так кричав на свого пана,
Щоб дав спокій баранам.

„Ви живі ще, пане! пане!
Чи-ж я не остерігав вас,
Що се барани? Ой Боже,
Що-ж ви наробили, га?“

„Тихо, Санчо, — мовив лицар —
Се той чарівник проклятий
Знов зробив нам сього збитка,
Війско в барани змінив.

„Та я ще йому досолю!
А тепер колиб води де!
Бач, у мене кров із рота
Як дзюрчить — зубів нема!“

І на Розінанта сівши,
Держачи ся за болючі
Вилиці, поплів ся лицар
В слід за Санчовим ослом.

XIX.

Щоб хоч троха розірвати
Дон Кіхота в лютім болю,
Розпочав балакать Санчо,
Що прийшло ему на ум.

„Знаєте, коханий пане,
Чом се наші всі пригоди
Так кінчать ся нещасливо
Дручем, бучем та камінем?

„Я гадаю, що за ваш
Гріх великий. Спогадайте :
Ви-ж дали страшну присягу,
А сповнить її забули.

„Присягли не їсти хліба,
Під дахом не спати, доки
Не здобудете шолома
Кращого, як той на вас!“

„Санчо, Санчо! — скрикнув лицар
У щасливую годину
Ти сказав се! Бач, он іде
Лицар з шоломом блискучим!

„Знаю шолом сей, о, знаю!
Се неоцінений шолом,
Многославного Мамбріна —
Бог мені вго несе!“

„Пане, — мовив Санчо Панза —
Що за шолом? Таж се їде
Із Сеговії цирюльник
З тацкою на голові.“

„Не сліпий я, брате Санчо —
Мовив лицар — бачу добре,
Що той шолом пречудовий
Попсувала зла рука.

„Проклятуці чародії
Цирюльницку тацку з него
Намагали ся зробити,
Але се їм не вдалось!

„Ось чекай, хоч як недужий,
Я до бою з сим поганцем
Стану й шолом сей преславний
Мушу нині ще здобуть!“

І заким ще Санчо Панза
Зміг спинити Дон Кіхота,
Вже сей низом спис спустивши
На цирюльника летів.

„Стій, погана, зла личино! —
Верещав крізь біль наш лицар,
„Гинь із моїх рук, а ні, то
Шолом сей мені віддай!“

Спудив ся цирюльничина,
Кинув тацку, палку й торбу,
Сам же — подавай Бог ноги!
В кукурудзи тільки шусть!

„Га, моя побіда, Санчо! —
Скрикнув лицар. — Бач, помана
Щезла, а чудовий шолом
Ось у мене вже в руках!“

І він в мить пробив дві дірки
В таці і продяг шнурочок,
Щоб під бороду надіти —
І готовий шолом був.

Санчо-ж тим часом радіський,
Що так дешево скінчилась
Ся пригода, хопив торбу,
Що цирюльник був поверг.

У торбині хліб був, сало,
І цибулька і флящина
Доброго вина. — „Се, пане,
Ще ціннійше, як ваш шолом!“

Зараз стали, покріпились.
Дон Кіхот на зуби йойкав;
Щоб хоч троха розірвати
Пана, Санчо знов почав:

„Ну, дав Бог, коханий пане,
Що хоч по часі, присягу
Ви сповнили. Та все-ж доси
Зломана була вона!“

„Ох, і сам я се міркую, —
Мовив лицар, і за те
Вже придумав я покуту
По лицарськи відбувать.

„Бачиш, друже мій, сі гори,
Віковим покриті лісом?
Там поїду я, в найглибші
Дебри та ярї забюсь.

„Скину з себе зброю й одїж,
Відречусь напою й страви,
Буду жити корінцями
І томити ся чутем.

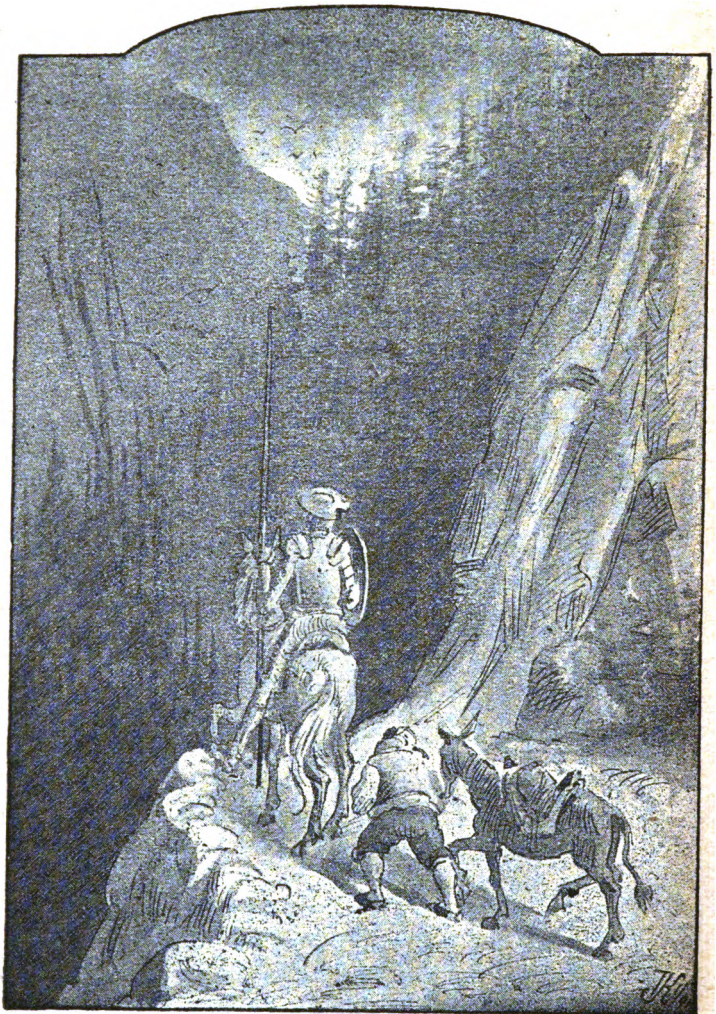
„Ти-ж до дами Дульчінеї
З листом, друже мій, поїдеш,
Все їй скажеш, що для неї
Я терпів і ще терплю.

„Все їй скажеш, і допоки
Призначить мені ся панї
Так томити ся в пустинї,
Поти буду я терпїть.

„Се могучая покута:
Чари всі вона ломає,
І єї відбувши, сьміло
Рушу сьвіт весь здобувать!“

Здивував ся Санчо Панза,
Про таку покуту вчувши.
Та єго манила думка
З листом їхати домів.

Тож не дуже й сперечав ся,
Надто ще, коли пан лицар
Всю покуту брав на себе,
А єго морить не хтїв.

XX.

Гори! Гори! Подивить ся,
Близько ви, подать рукою, ---
А як доведеть ся тюпать,
То нехай вас чорт візьме!

Їдеш день і їдеш другий,
А ви як були близенько,
Так і є — подать рукою,
А доїхать ані руш.

Так було і з Дон Кіхотом.
Їде, їде, поганяє,
Гори все, здаєть ся, близько,
Та доїхать ані руш.

Ось вже стало вечеріти.
Бачить Дон Кіхот, а шляхом
Валка дивного народа
Проти него пил мете.

Передом комісар їде
В королівському мундурі,
Шпада з боку, а на шапці
Королівський є орел.

А за ним по парі, пішки
Їдуть якісь блідії люди,
З рук і з ніг їх висять пута,
Ланцюхи знай дзїнь та брязь.

По боках і з заду ідуть
З карабінами жандарми
Здоровенні і вусаті
І червоні, мов кати.

„Санчо! Санчо! — мовив лицар, —
Ось нам ще одна пригода!
Та коли й се будуть чари,
То хай чорт мене візьме!

„Ось невольники нещасні,
Що їх люті лиходії
У тяжких кайданах гонять
У далеку чужину.

„Тут меча могого треба
І лицарської відваги,
Тут я покажу, як славне
Є лицарське ремесло!“

„Пане любий — мовив Санчо, —
Бога бійтесь! Розміркуйте!
Се-ж комісар королівський,
А не жадеп лиходій.

„Гляньте, а при нім жандарми!
А ті в путах, то є певне
Арештанці і злочинці,
Що на каторгу ідуть.“

Та не слухав славний лицар
Слів розумних, спис ухопив
І его зложивши низом,
Серед шляху гордо став.

А як надійшла ватага,
Він промовив дуже чемно:
„Пане, можу вас просити
Річ одну сказати мені?“

„Що вам треба?“ — рік комісар.
„Будьте ласкаві сказати,
Що за люди се в кайданах,
І куди ведете їх?“

„Се злочинці — рік комісар —
Що, засуджені на кару
І на каторжні роботи
Під конвоем*) ось ідуть.“

„А неміг би я просити,
Щоб ви ласкаво сказали,
За що сю тяжкую кару
Мають приймати вони?“

„Пане — відповів комісар —
Се нехай вас не обходить.
Тут на шляху не пора вам
І не місце говорити.“

„То позвольте, чемний пане,
Що я їх самих спитаю, —
Се не довго потриває,
А мені потрібно знати.“

Не противив ся комісар,
А жандарми навіть раді,
Бачучи, що в того пана
Не всі дома є мабуть.

---

*) під сторожню.

„Ну — міркують, — варто чути,
Як то буде розмовляти
Лицар сей з отсим гультайством,
Що так ласе на брехню!“

Перший був у першій парі
Здоровенний парубіка.
„За що ти сюди попав ся?“
Запитав наш Дон Кіхот.

„Пане, я зовсім невинний, —
Відповів покірно злодій. —
Закохавсь я і за те,
Бач, на каторгу іду“.

„Закохав ся? як жеж можна
За любов іти в кайдани?“
Тут усі зареготались,
А закоханий найгірше.

„Закохавсь — та не в дівчиці,
А в сусідській повній скрині.
Тяжко працював я, пане,
Поки розлунав її.

„Тут мене при ній зловили,
Не було що й признавать ся.
Засудили на сто буків
І на каторгу на рік“.

„Гм“ — сказав преславний лицар
І до другого звернув ся,
Але сей схилив ся сумно,
Ані слова не сказав.

„Сього, пане, не займайте!
 Се канарок, і за тев
 Йде на каторжні роботи,
 Що за много висьпівав.“

„Як то, як то? — скрикнув лицар. —
 Чи-ж можливо, щоб за сьпів
 На таку тяжкую кару
 Хтось судить его хотів?“

Знов усі зареготались,
 А злодюга мовив: „Бачте,
 Сьпів, то страх погане діло,
 Як не в пору й не на місці.“

„Сей бідак був конокрадом.
 Що-ж, і се по людях ходить.
 Мудро він провадив діло,
 А як схопили його,

„Не було на него сьвідка,
 Не було знаку, лиш тільки
 Край воріт его згубились
 Коней крадених сліди.“

„Ну, скажіть, хибаж се доказ?
 Але він дурний та глупий
 На тортурі сам на себе
 Висьпівав усе, що знав.“

„От такий то він канарок!
 Двісті буків взяв на плечі
 Ще й пять літ у „пані Кліпи“*),
 А то все лиш за свій сьпів.“

*) Кліпа — біда, неволя, каторга.

Пригоди Дон Кіхота.

„Ну, а ти? — промовив лицар
 До слідуячого, — за що
 Йдеш до пані Кліпи в гості?“
 „За пусте, — промовив сей.

„Не достало пять дукатів.“
 „Я-б тобі їх дав і десять, —
 Добродушно скрикнув лицар, —
 Щоб ти так іти не мусів.“

„От таке! — сказав злочинець.
 Що мені тепер з дукатів!
 Так як тому серед моря,
 Що в судні без хліба мре.

„Як би мав я їх вчаснійше,
 Яб секретарю від суду
 Підмазав був ними руки,
 І свобідний був тепер.“

До четвертого зближив ся
 Дон Кіхот, — се був поважний
 Чоловік сивобородий,
 Із задуманим лицем.

На лицарське запитанє
 Він нічого не відмовив,
 Лиш зітхнув з цілого серця
 І заплакав як дитя.

„Сей дідусь — сказав за него
 Говіркий його товариш —
 Був, говорять чорнокнижник,
 Небезпечний чарівник.“

„Ну, — сказав поважно лицар, —
 Се вже крайня дурниця
 За ті бабські забобони
 Слать на каторгу людей.

„Се-ж звичайно прості сплетні,
 Або дурнота бездонна!
 Хоч би сам мені признав ся.
 Що потрафить чарувать, —

„Я-б післав його до чубків,
 До шпиталю божевільних, —
 А тим, хто його прискаржив,
 Я-би дав по двацять п'ять.“

„О, спасибі вам, мій пане,
 За сердечне, мудре слово! —
 Скрикнув радісно каторжник. —
 Як би то так думав суд!

„Ні, я, пане, не признав ся,
 Ні в чому було признать ся.
 Я наукою займав ся,
 А не чарами, їй Богу.

„Я робив експерименти,
 А ті темні, прості люди
 Се взяли за злії чари, —
 Суд їх віру потвердив.

„Мало, мало бракувало,
 Щоб на стосі не спалили;
 Тільки з ласки на повільну
 Смерть осуджено мене.

„Аджеж ті чотири роки
Каторги мені старому
Та ще й хорому, — се пане,
Неохибна, певна смерть.“

Так пройшовши за порядком
Кожного із тих злочинців,
На остатнім, що був з заду,
Зупинив ся Дон Кіхот.

Сей був скований подвійно,
На руках мав крім кайданів
Ще залізну добру штабу
І на шиї мав обруч.

„Ну, а сей що заповдіяв —
Дивував ся славний лицар —
Що в такі перстені й штаби
Запроторили його?“

„Пане — відповів комісар —
Сей один злочинець має
Більше злого на сумління,
Ніж ті иньші всі нараз.

„Се злодюга з біса хитрий,
Тим то ми для безпеки
Так його зашпунтували,
Боїмо ся, щоб не втік.

„Се є голосний опришок,
Зветь ся Джінес Пассамонте,
Або як звичайно кажуть
Джінезільльо Парапільльо.“

Пане — скрикнув Пассамонте —
 Я не в вам жадна митка!
 Не поганьте мені назву!
 Що я вам за Парапільльо?

„Я в Джінес Пассамонте,
 Від тепер на десять літ
 Я функціонер державний
 Так самісько, як і ви.

„А ще хто з нас двох вартнійший,
 Се покажуть ся, як сьвіт
 Прочитає повний, щирий
 Опис мого життя.“

„Се не жарт — сказав комісар. —
 Сей злодюга в криміналі
 Написав здорову книгу,
 Тай цікава-ж, біс бери!“

„Е, се ще лиш перша часть —
 Величав ся Пассамонте —
 Та дасть Бог, скінчу, то буде
 Сьвітови що показать.

„Ну, а ви, мій пане лицар,
 Маєте нам дещо дати,
 То давайте, бо вже того
 Балакánя нам досить.“

От тоді преславний лицар
 Ставши просто наче тика,
 До комісаря звернувшись,
 Урочисто мовив так:

„Слухайте, ви добрі люди!
Хоч за сі чи ті провини
Вас засуджено на кару
Справедливо або й ні, —

„Та щоби вам показати,
Що я лицар і не даром
Взяв на себе сюю зброю,
Клявсь нещасних боронить, —

„Бачучи, що ви нерадо
Йдете там, куди вас гонять,
Ще й заковані та биті
Всякій людськості на глум, —

„То до вас, пани жандарми
Й ви, комісарю вельможний,
Я заношу чемну просьбу:
Випустіть отсих людей!

„Се-ж негарно, негуманно,
Чесним людям недостойно
Катувати своїх ближніх,
Навіть хоч би за гріхи.

„Нагрішили — ви лишіть їх
Грижі власного сумління,
Най сам Бог їх покарає, —
Ви-ж не спротивляйтесь злу!“

Тут обрушив ся комісар.
„Що ви, пане, одуріли?
Хочете, щоб королівських
Арештантів я пустив?

„Я на се не маю права!
Ви-ж, коли не всі в вас дома,
Тацку сю собі поправте
На макітрі й їдьте геть!“

„Сам ти тацка і макітра,
Збитий череп і поганець!“
Крикнув лицар і свій спис
На комісаря направив.

Ані глишнув, ані зїпнув
Пан комісар, як лицарський
Спис його з сїдла на землю
Зшиб неначе околот.

Рушили ся тут жандарми,
Щоб взяти Дон Кіхота, —
Се побачив Санчо Панза
До каторжників метнувсь.

Допоміг їм розірвати
Ланцюхи, тоді нерівна
Боротьба розпочала ся,
І жандарми драла всі.

Лиш один на серед шляху
Мов пришиблений комісар
Бовванів, — його злочинці
Геть обчистили до гла.

Всі папери геть подерли,
Що мав гроший, то забрали,
Від кайдан ключі дістали,
Шматя до гола зняли.

От тоді преславний лицар
Скликав їх довкола себе
І говорить: „Ну, панове,
Ви тепер свободні всі.

„Богу дякуйте за теє,
А мені замість відплати
Лиш одну сповніте просьбу,
Невеличку просьбу сю:

„Поспішайте до Тобозо
І прекрасній Дульчінеї
Поклоніть ся й розповідajte,
Що для вас я учинив.“

„Пане — мовив Пассамонте —
Богу дякувать ми будем,
Але бігти до Тобозо —
Неможливе се для нас.

„Нам спішити треба в гори,
В дебри і ліси ховать ся,
Щоб жандарми не зловили,
А не пхать ся знов під ключ.“

„Так?“ аж скрикнув Дон Кіхот. —

„Ах, ти підлая личино
Джінезільльо Парापільльо.
Чи як з біса звеш ся там!

„Хай мені не що, аби-що,
Як тебе я не примушу,
Щоб ти сам у своїх путах
До Тобозо зараз біг!“

Пассамонте теж горячий.
Він моргнув на своїх другів,
Ті розскочили ся живо
Тай хахап за камінці.

Як почнуть бомбардувати
Лицаря і Санчо Панзу, —
Ледво ті втекли з душею
Від розлючених злодюг.

Так скінчилась та пригода,
Що невольників з кайданів
Вирвав і синців від них же
Тут набрав ся Дон Кіхот.

XXI.

„Слухай Санчо — мовив лицар
Коли щезли злодіяки, —
Бачиш, як то зле невдячним
Ізробить якесь добро.“

„Я чи бачу! — скрикнув Санчо —
Ви сего, ласкавий пане,
І не бачили й не хтіли
Бачить, хоч я мовив вам.“

„Га, тепер, небоже Санчо,
Буду вже обережнійшим.“
„Ви обережнійшим, пане?
Скорше в зайця буде хвіст.“

„Скорше рак на дубі свисне!
Та подумайте лиш тее,
Що тепер велике лихо
Грозить нам, тяжка біда.“

„Що нам грозить, брате Санчо?“
„Аджеж, пане, арештантів
Ви пустили, а комісар
Чи не зраний від вас?“

„Се-ж значить, тепер жандарми,
Поліцаї, ревізори
Кинуть ся як пси за нами, —
Пане, лихо буде нам!“

„Я би радив, як найшвидше
Забирати ся в ті гори,
Влізти де в хащі, у дебри,
Переждати пару днів.“

Троха думав славний лицар,
Далі мовить: „Слухай, Санчо, —
Не з страху перед кимнебудь,
А для тебе се зроблю.“

І стежками, манівцями
Поплели ся, Санчо Панза
Передом, а славний лицар
Наче журавель за ним.

Їдуть, їдуть, серед поля
Купку парубків дігнали,
Що з цїпками і дрючками
І з вильми ішли кудись.

З разу Панза їх бояв ся,
Та зрівнав ся з ними лицар,
Людяно почав питати,
Хто вони, куди спішать?

„Пане — з них оден озвав ся —
На війну йдемо.“ „Що мовиш?
На війну? Куди? І за що,
З ким ідете воювать?“

„Се істория не проста!
Та що нам одна дорога,
А ще й ви, здаєть ся, вояк,
То я все вам розповім.

„Буде тому вже пів року,
Як у нас із пасовиска
Втік, мабуть через недогляд,
Війта нашого осел.

„Що питали, що шукали,
Все надармо. Десь за тиждень
На торзі наш війт здиває
Війта з другого села.

„Куме — каже чужосільний —
Що мені дасте, я знаю,
Де в ваш осел.“ „Ой кумцю,
Буде добрий могорич!“

„Вчора бачив я у лісі
Вашого осла, та дуже
Він здичів, то я зловити
Ані руш його не міг.

„От ходіть зо мною разом,
Я покажу вам те місце!“
Війт наш дякує і втішно
Із сусідом в ліс іде.

„Надійшли — осла не видно.
Що шукають, заглядають
У зруби, в хаші густії,
Ані руш осла знайти.

„Куме — мовить чужосільний —
Ще один я маю спосіб:
Мусимо його надибать,
Хоч би під землею скривсь.

„Я умію пречудово
По ослячому і-якать, —
Як ви троха сеї штуки
Сьвідомі, то буде лад“.

„Троха? — наш війт образив ся. —
В нашому селі цілому
Не було осла, котрого-б
Крик я не закасував.“

„Ну, як так, то дуже добре.
Йдїть же ви одним окопом,
Я піду противним боком
І і-якаймо раз в раз.

„То хиба би ваш осел
Не осел був або здох,
Щоб, почувши наші крики,
Та не обізвав ся нам“.

„Дуже добра ваша думка“ —
 Мовив наш вїйт. І швиденько
 Розійшли ся в рїжні боки,
 Все іякаючи йшли.

„Та тут, пане, сталося диво.
 Що один іякне, другий
 Думає, що се осел
 І біжить в той бік на голос.

„Стихне крик, він сам іякне ;
 Перший знов, почувши крик,
 Думає: осел іякнув,
 І собі біжить в той бік.

„А що в лісі крик лунає.
 Відбиваєть ся по дебрах,
 Раз він відси йде, раз відти,
 То зблудили гнєть оба.

„Довго лазили, кричали,
 Далі якоеь то зійшли ся.
 „Ви се куме?“ — „Ви то куме?
 Я-б присяг був, що осел.“

„Ну, тай вмієте іякать —
 Каже наш вїйт до чужого —
 Я ніколи-б не подумав,
 Щоб так міг християнин.“

„Але й ви, мій кумцю любий —
 Каже вїйт чужий — теж майстер,
 Що й мене ви ошукали
 Тим іяканем своїм.“

„Як то, Боже — наш вїйт каже —
 Чоловік живе й не знає,
 В чім він майстер. Я й не думав,
 Щоб я майстер був такий.“

„Так то кумцю — відмовляє
 Чужосїльний — дуже часто
 В невідомости живе
 І вмира талант великий.“

Так собі поміркувавши,
 Знов вїтове розїйшли ся
 Та як почали іякати,
 Знову збились із стежок.

Врешті вмовились іякати
 Кождим разом по два рази,
 Щоб пізнати, що іяка
 Се пан вїйт, а не осел.

„Так зїйшли вони весь лїс,
 Та осел не відкликав ся:
 Проста річ, бо сеї ночі
 Бідолаху вовк роздер.“

„У однім ярку вїйти
 З него здибали кістки,
 І задихані, похриплі
 Повернули до села.“

„Сей і той свою пригоду
 Повідав своїм сусїдам,
 Сей і той хвалив, як славно
 Зна іякати сусїд.“

„Рознесла ся тая чутка
По всіх селах, і неначе
Чорт підбунтував народ весь,
Почали сьміять ся з нас.

„Де лише хто з нас явить ся,
Всюди нам „ія“ гукають,
А як хочеш що сказати,
То ревуть „ія-ія!“

„На торзі, на пасовиску,
В коршмі, в лісі чи денебудь
Иньшого нема привіту
Нам, як лиш: „ія-ія!“

„Вже ми по добру просили,
Вже сварились, і з усіми
Перегнівались, все дармо,
Все кричать: „ія-ія!“

„От ми й здумали за зброю
Взять ся, кровю сьміхованців
Змити лютюю образу,
Списом їм роти заткать.

„Тут край поля на долині
Битва має бути нині, —
От туди спішать стежками
Наші люди і чужі.“

Дон Кіхот на Розінанті
Аж підскакував, а Санчо
Реготав ся до розпуку,
Чувши дивну повість сю.

„Ах ви люди! Що за люди! —
 Мовив Дон Кіхот понуро, —
 За ослячий крик готові
 Голови собі розбити!“

„Славні хлопці! — мовив Санчо. —
 Так і треба! не піддайтесь!
 Вибийте їм кимаками
 Сьміх із черепів пустих!“

„Хто сьміяєть ся з мене сьміє,
 Той мов батька мого забив. —
 Забив ти могого батька,
 Забу я твою свиню!“

Так говорячи, прибули
 На долину, де вже купи
 Уоружених стояли, —
 Розділяла їх ріка.

„З сего боку чути крики:
 „Га, погані сьміхованці!
 Нині ми дамо вам знати,
 Як то брати нас на кпи!“

А по другім боці річки
 Тільки й чути сьміх та регіт
 Та різке, непастанне
 Те ослячев „ія!“

Та на хвилю всі замовкли,
 Бачучи в зелізній зброї
 Дон Кіхота. Він поважно
 Віхав поміж них на міст.

„Люди добрі — мовив лицар —
Поки рушите до бою,
Я просив би вас подумать:
За що, по що бить ся вам?

„Ви на право, чи-ж то слід вам
Ображать ся тим, у чім є
Славним майстром ваш пан війт?

„Ви на ліво, чи-ж то слід вам
Голос Божого створіня
Повертати на образу
І на насьміх ваших ближніх?“

Тут закашлав ся наш лицар.
Замість него Санчо Панза
Весело собі-ж підхопив:
„Хлопці, геть образи всі!

„Погодіть ся по братерськи!
Адже й ви і ви від малку
Все іякали і ваші
Прадіди, діди й батьки!

„Чим же тут вам ображать ся?
Ну-ко, спільно, всі до гурту
Станьте враз і дружнім хором
Втїшно крикнімо: „ія!“

Тут промову Санчо Панзи
Заглушив великий репет
По обох боках ріки.

Сї гадали, що він лає
 Їх за насьміхи, а другї,
 Вчувши крик його, озлились,
 Буцім то він з них сьмієсь.

Ех, як хоплять за каміня!
 Відси й відти полетїли
 І на лицаря й на чуру
 Здоровенні камінці.

„Бийте, бийте тих прибудів!“
 Так іякавці кричали
 І кричали згідно з ними
 Антіякавці собі-ж.

Не минули двї хвилини,
 А вже Дон Кїхот і Панза
 Мов снопи насеред моста
 Повалились із сїдел.

Аж тепер опамятались
 Роздратовані селяне
 І подумавши, що вбили
 Чужинців — у ростїч всі!

Та на щастє Дон Кїхот
 Камінцем лиш в бік дістав,
 Санчо Панза — не діставши,
 Для безпеки сам упав.

А побачивши, що поле
 Чисте, живо повставали
 І на сїдла посїдали,
 Далї в гори потягли.

XXII.

Гори, гори! Ось вже й гори!
Дзвінко клекотять потоки,
Тужно ліс шумить зелений,
Любо диха холодок.

На вершках тремтить проміне,
Вівці мов сніжні платочки
По зеленій полонині
Розтрусились тут і там.

А у дебрах мешка холод,
А у зворах днює сутінь,
А в верхах кріслатих дубів
Тихий вітер шепотить.

Вечерів. На полянці
У глибокім, темнім лісі
Розложились почувати
Санчо Панза й Дон Кіхот.

„Пане — мовить Санчо Панза —
Небезпечно тут у лісі!
Ті злодюги, що ми з пут їх
Увільнили — тут сидять“.

„Що-ж вони зробить нам можуть? —
Мовив лицар. — Срібла, злата,
Щоб закрали нам — не маєм,
А на бійку не підуть.“

„Пане — мовив Санчо Панза —
 Добре вам се говорити, —
 В вас нема їм що й украсти,
 А мені вкрадуть осла.

„То вже ви що хочте, дійте, —
 Стереженого, як кажуть,
 Стереже сам Бог. Сю нічку
 Буду спать я на ослі.“

„Ну, як хочеш, друже Санчо“, —
 Мовив лицар, розібрав ся,
 Спутав свого Розінанта,
 Ляг під дубом і заснув.

А в густім хащи за дубом
 Злодій Джінес Пассамонте,
 Що слідив їх всю дорогу,
 Слухав слів тих і сьміявсь.

„Ну, чекай! — шептав злодюга —
 Вже я дам тобі пізнати,
 Що значить порядний злодій!
 Ось лиш ти засни мені!“

Не минуло пів години,
 На сідлі заснув наш Санчо
 Тим твердим та непробудним,
 Тим здоровим хлопським сном.

Джінес з близької кошари
 Видобув вузькую дошку
 І чотири рівні тики,
 З тим до Санча він підліз.

Зразу розв'язав попруги,
Під сідло підсунув дошку,
Спер її на штири тики,
І осла з під Санча вкрав.

Прокидаєсь Санчо зрана —
Боже милий! Він на дошці,
Дошка на чотирех тиках,
А осла нема й сліду.

„Пане! Пане! — репетує —
Подивіть ся, що за диво!
Чи се чари, чи на правду
Хтось осла спід мене вкрав?“

„Певно чари, друже Панзо, —
Мовив лицар — бо спід пана
Щоб осла хто вкрав, про се я
В жадній книзі не читав.“

Сим не втішивсь Санчо Панза,
Він почав ридать і плакать
І на собі рвать волосе,
Голосити за ослом.

„Осле, осле мій коханий,
Вірний друже! Обізви ся!
Де ти є і що з тобою?
Серденько мове потіш!“

„Ти був щирий і розумний,
Працьовитий і терпливий,
Наче рідная дитина,
Наче син ти був мені!“

„Що-ж робить мені без тебе?
 Як мені домів вертати?
 Ох, я сирота нещасний,
 Через тебе згину й сам“.

Та нараз, коли він плакав
 І кричав, об землю бив ся,
 Із густих хащів розляг ся,
 Любий крик: і-я! і-я!

„Боже! Що се?“ — Кинувсь Санчо
 У гущавину й за хвилю
 Аж танцюючи з утіхи
 Свогого веде осла.

Вивів, кинувсь обіймати,
 Морду сірую цілує
 І пестить довжезні вуха
 І пестить і промовля:

„Деж ти був, мій бідний друже?
 Як дістав ся ти спід мене?
 Де той чарівник поганий,
 Що такий зробив нам жарт.“

„Я той чарівник, мій друже —
 Обізвав ся Пассамонте,
 Висунувши ся з за дуба
 І регочучись як бик.“

„Я хотів вам показати,
 Що значить талант злодійський, —
 Та за те, що через вас я
 Вільний — ось вам ваш осел.“

Щез у корчах Пассамонте.
 Дон Кіхот і Санчо Панза
 Ще довгенько дивувались
 На отсей злодійський жарт.

Поснідавши, що там мали,
 Далі рушили в дорогу,
 Щоб знайти придатне місце,
 Де покуту відбувать.

І заїхали у гори
 Віковим покриті лісом,
 У яри глибокі й дебрі,
 Так, що й сьвіта не видать.

„Тут мені придатне місце! —
 Мовив лицар. — Тут лишу ся,
 Аж від пані Дульчінеї
 Не одержу добру вість.“

Там зліз лицар з Розінанта
 І заходив ся писати
 Лист любовний — та на лихо
 Атраменту не було.

Ось він кров пустив із палця
 І на свисточку паперу
 Лист надряпав і смолою
 Із смереки заліпив.

Ну, та певно ви цікаві,
 Що стояло в тому листі?
 Ось послухайте — не швидко
 Трафить ся таке почуть:

„Многострунні інструменти
І пузатії пузани,
Арфи, цитри і цимбали,
Свиставки і пищавки —

„Епопеї, гименеї,
Мадриґали, ні сонети,
Ані оди, ні баляди
Ані вірші, ні пісні

„Не достойні оспівати
Ані світу передати
Красоту твою, о пані
Дульчінеє із Тобозо!

„Лиш одна для тебе слава,
Що тебе достойна, пані,
Се в слава діл лицарських,
Про які ще світ не чув.

„Я, твій раб і твій невольник,
Лицар Дон Кіхот з Ляманші
Відданий тобі, о пані,
Дульчінеє із Тобозо!

„Вже гуде ціла Ляманша
Гомоном оружа мого,
Вже невинність тріумфує,
Зло ховає ся в нору.

„Та спочити я не сьмію,
Поки всі іспанські межі,
Поки світ не буде повний
Слави наших двох імен.

„І за теє все одного
Я благаю: хоч маленький
Знак прихильности твоєї,
Дульчінеє із Тобозо!“

З листом тим поїхав Санчо,
А наш лицар, сам лишившись,
Нуж зітхатъ як міх ковальський,
Бить собою о траву.

Далі став ричать як віл,
Хрюкать мов кабан, став землю
Рити, дертись по смереках,
Рачкувати як бидля.

Стрібував ходити троха
До гори ногами, тількиж
Гепнувшись задом в ломаче,
Дуже він потовк себе.

Утомивши ся сим ділом,
Кинув ся копать коріне,
Та не знав, котрс в добре,
Дрантя всякого наївсь.

Ой, почав живіт боліти!
Ветъ ся Дон Кіхот із болю,
Споминає Дульчінею,
Поки врешті не заснув.

XXIII

Так минуло днів чимало.
Дон Кіхот як скипа висох
На покуті в темнім лісі.
Де то Санчо пробував?

Він поїхав не в Тобозо,
А до дому. Був у жінки,
Був у домі Дон Кіхота,
В голяря і панотця.

Всім про дивнії пригоди,
Про побіди незабутні
Свого лицаря докладно
І широко розповів.

Аж об поли бивсь руками
Панотець, і став він думать,
Як би лицаря з пустині
Знов на розум навести.

Врешті видумав він хитрий
Плян і вислав Санчо Панзу,
Щоб ніс лицарю в пустиню
Сю від Дульчінеї вість.

„Ваша славна, преосвітла
І незрівнана богиня
Засилає вам подяку
І домів велить вертать.“

Але лицар так відмовив:
 „Не осьмілю ся заглянуть
 В сині очи Дульчінеї,
 Поки слава моїх діл

„Не буде лунать широко,
 Не обійме всего сьвіта.“
 Иньший плян придумать мусїв
 Щиро-сердий панотець.

Раз, коли преславний лицар
 Відбував свою покуту,
 Перед ним нараз явилась
 Гарна дама на кони.

З нею на прекраснім мулі
 Лиш один слуга був. Дама,
 Вздрівши лицаря, упала
 На коліна перед ним.

„Славо славная Ляманші —
 Почала вона благати —
 Я покривджена, нещасна
 Ось до стіп твоїх іду.

„Я царівна егіпська
 Із країн Мікомікону, —
 Велитень один поганий
 З царства геть прогнав мене.

„Сиротою в край іспанський
 Приплила я; тутже слава
 Вашого імя приводить
 З просьбою мене до вас.

„Лиш на вас моя надія
І на Вашу сильну руку.
Як ви велитня страшного
Не побете — згину я.“

„Пані — скрикнув славний лицар —
Все, що маю, все, що можу,
Я для вас готов зложити!
Їдьмо в ваш Мікомікон!“

Зараз взяв на себе зброю,
Санчови велів сідлати
Розінанта і швиденько
Рушили в Мікомікон.

Швидко їхали, та край був
Не близенький, аж над вечір
Стали в тім шинку, де Санчо
Так на коцах прогулявсь.

Там вже панотець чекав їх —
(Бо царівна етіопська,
То не хто був, лиш сестрінка
Економки Дон Кіхота,

А слуга єї — голяр був,
Що у змові з панотцем
Се придумали, щоб з ліса
Вивабить борця на сьвіт.)

Дуже змучений був лицар
І не знав, куди заїхав,
Лиш просив, щоби швиденько
Зладили єму нічліг.

Завели вго два слуги
 Десь далеко і поклали
 В ліжку спати; мов поліно
 Зараз лицар наш заснув.

Чи він коротко чи довго
 Спав отак — мовчить переказ.
 Раптом будить ся: палає
 Сьвічка в него при ногах.

А напротив себе бачить
 Він страшенну дику морду,
 Що, всьміхаючись огидно
 Вихиляєсь з темноти.

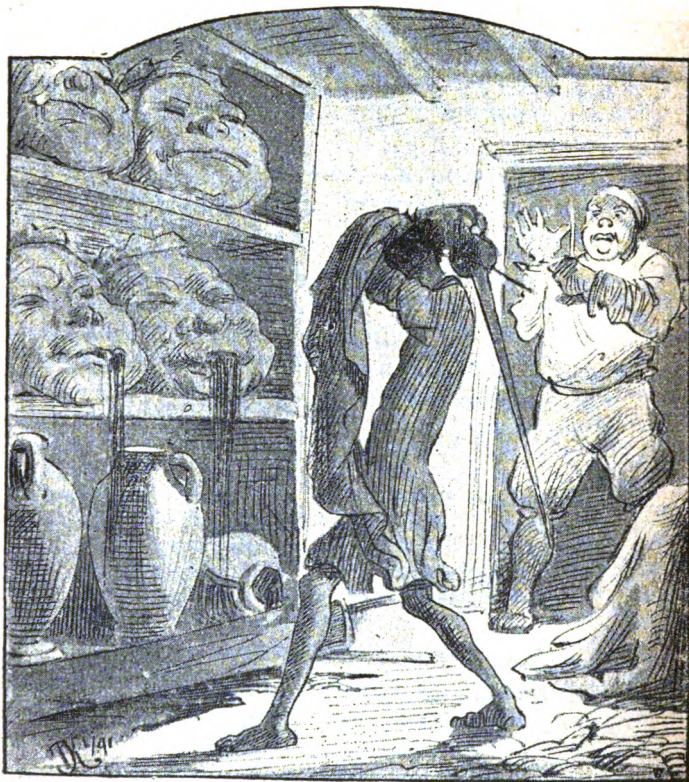
„Га, то велитень поганий,
 Ворог мій з Мікомікону“ —
 Думає лицар і з постелі
 Зірвавшись за меч хапа’.

„Стій поганче!“ — крикнув грізно
 І як був в одній сорочці,
 Кинув ся з мечем у той бік,
 Де страшенну морду вздрів.

Але диво, з полупітьми
 Вихилилось ще з десяток
 Морд таких же, глупо-грізно
 Всі на лицаря глядять.

„Стійте, кляті супостати! —
 Крикнув лицар, — не гадайте,
 Що погані ваші пики
 Можуть налякати мене!“

І що сили рубонув
Він мечем, і полила ся
Кров червона з величезних
Препоганих тих голов.

Верещить наш хоробрий лицар
І рубає тай рубає,
По кістки вже в крові бродить,
Ворог головний упав.

Наглє двері відчинились
 І заляканий коршмар
 Вбїг без духа. „Боже — крикнув,
 Що тут стало ся таке?“

А побачивши, що сталось,
 Мало не зомлїв. „Проклятий —
 Крикнув він до Дон Кїхота —
 Чи сказив ся ти зовсїм?“

„Враже, що тобі зробили
 Шкіряні мої боклаги?
 Ох, пропав увесь мїй запас,
 Все червонеє вино!“

І на лицаря він кинувсь
 Та давай єго товкмачить
 Кулаками, аж прибігли
 Та розборонили їх.

Ледво-не-ледво уговкав
 Кошмаря рєзумним словом
 Панотець, усяку шкоду
 Обїцяв єму сплатить.

Але Дон Кїхот велично,
 Вбравшись вийшов із пивниці,
 І княжні Мікомїкону
 Препокїрно поклонивсь.

„Бог помїг менї, о панї!
 Ворог ваш лежить убитий,
 Голова єго страшенна
 В крові плаває онтам.

„Хоч він там з помічниками
Сонного мене наскочив,
То прийшлось ему зазнати
Сили мого меча.

„А тепер вертайте пані
Весело до свого краю“...
Та в тій хвили сталось диво,
Ставсь нечуваний скандал.

Стало ся такеє диво,
Про яке в лицарських книгах
Не писали, про якеє
В світі не чував нікто.

Що там сталось, як скінчилась
Ся предивная пригода,
Се почує, хто дослухать
Схоче повість до кінця.

XXIV.

Враз ні сіло, анї впало,
З брязком відчинились двері
І невидана, страшлива
Впала до шинку юрба.

Десять велитнів грубезних,
З головами мов колоди,
Чорних, мов із саджі родом,
Втепенилось до шинку.

Язики у всіх довжезні,
А червоні, аж кроваві,
Ще й заложені за пояс —
Аж огидливо глядїть.

Не говорячи ні слова,
Кинулись на Дон Кіхота
І скрутили руки й ноги
Лицарю в один момент.

Не говорячи ні слова,
Лицаря, мов сніп бобовий,
Взяв із них один на плечі
І з шипку на двір поніс.

Там стояла на колесах
Збита з лат велика клітка,
В клітку лицаря всадили,
Розв'язавши з мотузків.

Не злякав ся хоробрий лицар,
Тільки дуже дивував ся,
Жалував лишень одного,
Що не був при зброї він.

„Санчо! — крикнув — де ти, Санчо?“
„Ось я, пане! — обізвав ся
Санчо Панза — ось я близько,
Та не можу допомогти вам!“

„Що-ж тобі, небоже Санчо?“
„Ой, якісь страшні поганці
Вхопили мене й за ноги
Прив'язали до осла.“

„На ослі сиджу, нещасний,
Та не можу з него злізти!“

„Тихо, Санчо — мовив лицар —
Видно, чари се якієь.

„Жаль лиш, що при мні не має
Ані зброї, брате Санчо,
Ані мого Розінанта.“

„Розінант ось тут при мні!

„І на ньому ваша зброя,
Вся привязана, мій пане!“
Мовив Санчо. — „Слава Богу!“
Мовив славний Дон Кіхот.

„Але де ми, брате Санчо?
Бо мені здалось, що кляті
Ті поганці миль зо сотню
Занесли мене в руках.“

„Ні, мабуть ми на подвірю
Тої клятої коршемки,
Де сю ніч ми ночували.
Тільки що тепер тиша,

„Наче вимерли в ній всі,
І нема й живого духа.
Але гляньте, пане любий, —
Ось ізнов ідуть вони!“

Справді велитні погані
Знов явились і пригнали
Пару воликів, до воза
З кліткою їх припрягли.

Скочив лицар наш у клітці,
 Вздрівши своїх супостатів.
 „Стійте, кляті! Що ви з нами
 Робите, скажіть мені!“

Але велитні ні слова,
 Начеб їм позакладало.
 Замахнули батогами —
 Звільна рушили воли.

Заскрипів старий возище,
 Рушили за ним припяті
 Санчо Панза на ослі,
 За ослом же Розінанте.

Та як в браму виїжджали,
 Залунав страшливий голос
 (Се голяр ревів укритий
 В голубятнику край брами):

„Слухай, славний Дон Кіхоте!
 Не жури ся, не смути ся!
 Ся хвилевая неволя
 До добра тебе веде!“

„Я в Каракуліамбро,
 Чародій з Мікомікону —
 Вдячний я тобі до гробу,
 Що ти велитня убив.“

„Се мої могутні чари
 Від погібелі страшної
 Ось тепер тебе ратують —
 Здайсь на мене й будь спокійний.“

ET-2610-10-10

„Я веду тебе незримо.
 Де тобі велю спинитись,
 Там пробудь, аж знов до слави
 Зорі призовуть тебе!“

Вчувши голос той, наш лицар
 Успокоїв ся, і звільна
 Покотила ся ляндала
 З Дон Кіхотом в дім вго.

Ніч була. Заснув у клітці
 Лицар — а як пробудив ся
 Рано — бачить, що він дома,
 Економка ось при нім.

„Що зо мною?“ — мовив лицар.
 — „Пане любий, престрашенні
 Велитні учора нічю
 Вас до дому привезли.“

„А найстарший з них вам остро
 Наказав ось тут чекати,
 Поки сам він не покличе
 Знов вас слави добувать.“

„Добре, добре!“ — мовив лицар,
 Але в серци щось так сумно,
 Важко так єму зробилось,
 Мов би все ще в клітці бу.

Чув себе таким безсильним,
 Збитим, змученим, нещасним
 І позбавленим надії,
 Що весь день той не вставав.

К вечеру прийшов до него
Пан-отець, прийшов голяр,
Привитать его з дороги
І розмовою розважить.

Та не радо розмовляв
Дон Кіхот, а все в задумі
Слухав, слухав їх розмови,
Щоки не пішли вони.

Другий день було не ліше,
Дон Кіхот лежав недужий,
Ані їсти, ані пити,
Ні балакати не міг.

Не минули дві неділі,
Як круг смертної постелі
Дон Кіхота всі зібрались,
Хто лиш знав его в селі.

„Слушайте, брати кохані,
Слушайте і ви пан-отче, —
Ледво дихаючи мовив
Славний лицар Дон Кіхот.

„Лежачи отсе недужий,
Ладячись у путь далекий,
Я докладно передумав
Все, чим мучивсь за життя.

„Проминув вже час лицарства,
І дурний був весь мій почин
Відновить его, на иньший
Шлях тепера сьвіт пішов.

„Та не жалую я того,
Що робив, хоч не одному
З вас дурними видають ся
Щирі змаганя мої.

„І не жалую й крихітки
Відходити з сего сьвіта,
Що дурними міг вважати
Щирі змаганя мої.“

Се було остатнє слово
Дон Кіхота. Він зітхнув,
Обернув ся, простягнув ся
І на вічний сон заснув.

W. Schiroff
1011 E. 8. ST.
Ba. Ro. C. &

